

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige **Læstuen**

i

Nykøbing Cathedralsskole

1848

red

C. N. Rosendahl,
Rector.

Nykøbing.

Trykt i B. Laubs Enkes Officin.

De emendandis Ciceronis libris de officiis

observationes criticæ.

scripsit

Georgius F. G. Lund,

A. M.

Quum hæc commentabar, spes erat fore, ut editio *Officiorum* a me curata, cuius mentio fit in iis, quæ sequuntur, simul fere cum his observationibus, quas opportunitate oblata programmaticis loco editurus eram, aut non ita multo post in lucem prodiret; a me enim hoc opus pertractatum et absolutum est iam ante initium huius anni. Qua spe falsus maxime propter asperitates temporum et rerum angustias, hæc, quæ per se fortasse minora sunt, quam ut seorsum edenda videantur, emittere coactus sum, etiam nunc tamen confidens, non nimis longo interiecto spatio librum ipsum typis descriptum proditurum.

Quam Ciceronis de officiis libros in usum scholarum nostrarum denuo edendos perpetuoque commentario illustrandos susciperem, non putabam fore, ut critici quoque munus mihi ipse imponerem. Propius vero et diligentius rem intuenti apparebat, si onus semel susceptum abiicere nollem, ne hunc quidem laborem mihi recusandum esse, etiamsi mea opera magnum aliquod auxilium Ciceronianis libris allatum iri confidere non possem. Neque hoc expectabunt, qui hunc libellum evolvent. Nam facile est ad intelligendum, non multum effici posse arte critica, si quis et codicum ope plane destitutus, subsidiisque iam sæpius ab aliis adhibitis atque in medium collatis usus, textum, quem vocant, veteris alicuius libri recognoscere coeperit, et caute atque circumspecte agens inani illo coniecturarum lusu, cui permulti indulgent, abstinuerit. Si igitur plerique suo quodam iure cum fastidio repudiant, quæ homo nec magno ingenio præditus nec magna doctrina instructus in otio quasi chartis illuserit vel animi causa vel ad ingenium acuendum, mihi molem observationum criticarum aucturo venia quodam modo petenda est, vel potius ratio reddenda, cur ea, quæ afferam, hominum doctorum oculis digna habeam: tum enim veniam mihi paratam fore spero.

Quoniam a consilio eius editionis Officiorum, quam parabam, abhorrebat criticas observationes enarrationi inspergere, neque tamen tacito, quidquid collibuisse, mutare et emendare licebat, ita rem expedire cogitabam, ut singulari scriptiuncula, quæ seorsum vel programmaticis loco ederetur, rationem eorum, quæ a me hac in re facta essent, redderem, præsertim quum neque pauca essent, quæ novanda viderentur, et nonnulla cum viris harum litterarum peritis communicare possem, quæ illis grata et utilia futura esse scirem. Etsi enim omnia in his libris non modo doctorum virorum studiis sæpissime retractatis, sed etiam in tironibus instituendis pæne contritis, recta iam et emendata haberi poterant, mihi tamen accuratius, quo modo res haberet, exquirenti statim apparuit, multis locis ulcera multorum cura non persanata esse, sed modo occultiora eoque perniciosiora manere, multa adhuc codicum ope sananda relicta esse, alia coniecturæ felicitatem expectare, alia leniori medicina restitui posse. Itaque nihil antiquius habui, quam ut scripturas in exemplo Orelliano ex optimis codicibus Bernensibus enotatas quam diligentissime conferrem et comparatas ponderarem, exquirere et diiudicare studens, quid ubique verum esset. Quo factum est, ut, quum viderem Heusingeri, Gernhardi, Beier etiam, aliorumque superiorum operam, patefactis uberioribus et purioribus veritatis fontibus, nobis non iam satisfacere posse, recentiorumque, quibus aditus horum fontium patebat, neque ipsam Orelliam neque Zumptium neque Stürenburgiam ita rem gessisse, ut nihil futuro critico agendum reliquissent, proprio Marte singula lustrare et recognoscere instituerem,

ipsius scriptoris manum ubique investigans, veram scripturam quanta maxima fieri potuit diligentia ubique restituere optans. Vidi statim, Orellium, etsi multo plus in his libris quam in plerisque aliis libris Ciceronis de philosophia, egregio codicum Bernensium auxilio adiutus, effecisset, tamen non ubique se auctoritate superiorum editorum liberasse, non constanter scripturam codicum amplexum esse, imprimisque non satis observasse (in duobus primis saltem libris), codicem *c* non modo longe optimum esse, sed etiam cum *C. Langii* codice paucisque aliis singularem eandemque origini proximam et vetustissimam familiam nobis propagasse; codices vero *a* et *b* antiquissimos illos quidem et bonæ notæ esse, sed tamen ad deteriore familiam pertinere. Viderat iam hoc in multisque locis ex hoc codice emendandis præierat Stürenburgius; non viderat Zumptius, ceteroquin vir acutissimus et sermonis Latini peritissimus, qui editionem suam fundamento ab Heusingeris duobus iacto superstruens emendationes plurimas a codice illo præstantissimo præbitas neglexit, nimis sæpe testimonia codicum deterioris familiæ prætulit, nimis sæpe veterum editorum exemplo Nonii aliorumve grammaticorum auctoritatem maioris momenti esse duxit quam codicum Ciceronianorum certissima vestigia (v. c. I, § 88, cll. III, 73; I, 91; II, 15 et 28; III, 2 et 4, 15). Contra Stürenburgius, cuius priorem editionem non vidi et, postquam ipse eam damnavit, videre nolui (v. init. præf. ed. alt., Lips. 1843: „quum abhinc annos novem emendatos hos libros edere voluissem, magis multo quam fuerant ante depravatos edideram”), recte intellexit, codicem *c* illamque familiam non sine men-

dis esse et interpolationibus, sed tamen sæpissime propriam et veram scripturam servasse; prudenti iudicio Nonii auctoritatem funditus labefactavit, eoque multa re vera emendavit; sed satis imprudenter vel etiam temere interdum partim coniecturæ indulisit, partim codicem scripturam absurda pertinacia tutatus est, partim libidini alicui ita adhæsit, ut oculorum acies prorsus obscuraretur*).

---

*) Tantum momentum, ut hoc primum ponam, tribuit sono, ut eius causa etiam verbis Ciceronis vim afferat, quasi certum sit, quidquid ipsi de vocibus „sono expressis, de vocabulis exprimentis vel sono efferendis“ placuerit (v. I, 18, 21, 55, 65, 92, 147, 152 cett.; II, 36 statuit, „haud semper sono elato ex imo pectore profecto exprimi“; ibd. 50 loquitur de sono grammatico et logico, 63 de arsi et thesi; III, 86 „vis orationis et stomachus“ structuram verborum postulat certam; ibd. 105 habetur ratio „tranquillitatis animi“ et „commotioris animi“ in distingrendis formis, quæ sunt: non modo non, sed ne-quidem et non modo-, sed ne-quidem). Similiter inepta subtilitate differentiam statuit formarum, inter quas nihil omnino interest, sed quæ in omni sermone libere variantur: velut I, 20 beneficentia et beneficiencia, quarum formarum illa maiorem, hæc minorem vim habeat, cfr. not. ad II, 53; I, 38 ait, in vulgari sermone cive, in elatiore vel graviore civi dici; in quietiore oratione hoc, in commotiore illud, velut I, 48 nonne et an; III, 17 si qua et si quæ; I, 46 vir bonus et bonus vir; tempori non tempore III, 58 propter calorem quendam orationis; III, 16 -ve habere despicientiam cett. Interdum monstra scripturæ excogitat, velut I, 109 nec non Xenocratem quidem, quod dicit idem esse atque: „ac Xenocratem quidem“, modo fortius; III, 32 humanitas communis corporis, „die Menschlichkeit des Staatskörpers“; ibd. 64 recte iustum virum bonum, ipso interprete: „den ganz rechten vir bonus“; quod „egregium“ putat; ibd. 74 hunc au dico patronum — „ach ich meine diesen Beschützer, leider spreche ich von diesem Beschützer des Picenischen und Sabinischen Gebietes“. Etiam falsa in-

Hoc autem de codice c iudicium verum esse magis confirmatum vidi auctoritate I. N. Madvigii, qui summus nostræ ætatis criticus non modo plurimas emendationes meas assensu suo comprobavit, per litteras a me rogatus, ut sententiam suam de iis rebus, quæ mihi dubiæ viderentur, declararet, (unde mihi spes haud parva est, reliquas quoque mutationes a me factas non vanas aut temerarias esse), sed etiam amice mecum communicavit, quidquid ipse ad emendationem aut interpretationem horum librorum notaverat, præter coniecturas nonnullas certissimas, quas non dubitavi in usum meum vel potius Ciceronis convertere. In iis igitur, quæ talia erant, ut auctoritate nominis clarissimi confirmari deberent, Madvigii nomen non omittendum esse existinavi; in iis vero, quæ aut certiora erant aut minora, nomen eius non posui. Neque enim hac condicione vivimus, ut sollicite suum cuique retinendum sit, neque hæc est gloria viri illius, ut paucis aut additis augeri aut demptis minui possit.

Iam ad singula veniamus. Primum ea videamus,

---

interpretationis pauca afferam exempla, velut I, 99 reverentia adversus homines et optimi cuiusque et reliquorum: ubi genitivos non obiecti, sed subiecti esse vult. I, 104 alter ne libero quidem: „nicht einmal eines solchen (würdig), der ein zügelloses Leben führt. I, 151 quibus autem artibus aut prudentia maior inest aut non mediocris utilitas quaeritur, ubi statuit: „quum ablativus sit artibus, non dativus pendeatque artibus non ex inest, sed ex quaeritur, nullam in his esse offensionem.“ — Hæc paullo pluribus commemoravi, ne quis deceptus specie veritatis propter ea, quæ in libro illo vera sunt, etiam aliquid subesse putet, ubi nihil nisi mera commenta editoris adsint. Zumptii quoque errores non paucos a me in commentario evitatos esse apparebit comparanti notas ad I, 11, 44, 129; II, 4, 30, 45, 71; III, 89 præter alia.

quæ lenissima medicina sananda erant, ordine meliore verborum ex codicibus optimis restituendo. Hæc non pauca erant; sed ne tædium cuiusquam minutiis enumerandis moveam, exempla nonnulla sufficiant. Lib. I, 2 hoc arroganter, 17 est adhibenda, 20 splendor est maximus, 46 bonum virum (Stärensburgii spinosa subtilitate non egemus), 62 non modo enim et 63 non, inquit, solum: utrumque sane insolitum est; sed vix tamen cautum est cum Zumptio ordinem invertere; nam quod is scripsit: non enim modo, ne hoc quidem in usu esse videtur; cfr. autem talia, quæ est: sic quoque etiam et similia Ciceroni haudquaquam inusitata. 64 nullum enim est, 81 etiam vitam, 86 etiam pestifera: neque enim hoc solum verbum sonum gravissimum habet, 101 igitur est, 113 se esse (cod. c), 115 ipsi autem quam personam gerere velimus: hanc structuram verborum, quam necessario postulat forma enunciationis interrogativa, præbet idem cod. c., 127 itaque nec actio rerum illarum aperta, 131 cavendum autem est, 133 ut in illo ipso forensi genere, II, 5 quid enim est, per deos, optabilius. Sed hæc sufficiant, unde satis appareat, in hac quoque re non pauca emendanda ab editoribus superioribus relicta esse. Nonnulla iam emendavit Orellius, alia alii. Zumptius tamen nimis vulgato ordini ex deterioribus fontibus a primis editoribus constituto adhærescere videtur.

Alia res non ita magna, sed quæ multa depravari rursusque in meliorem formam redigi possunt, est interpungendi ratio, quæ non pauca ab aliis iam emendata sunt, alia a me emendata esse

spero. Exempla hæc ponantur. I, 14 quid sit ordo, quid sit quod deceat in factis dictisque, quimodus. Primus, quod sciam, ita scripsit Stürenburgius, et vere sine dubio, sicut idem 21 quia sum cuiusque sit, eorum, quæ — fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque teneat. 41 quod, qui benigniores volunt esse —, primum in eo peccant —: sic iam Orellius, nam quod causam simpliciter indicat. Male h. l. Zumptius quod artius cum pronomine iungens („wer nämlich“), quoniam expectari poterat enim, non quod, ad artis suæ grammaticæ § 806 provocat, ubi uno tenore quod qui scribere non dubitavit. Sed hoc nunquam, opinor, sit, ut quod qui eodem modo ponatur atque quod si, quod ubi, alia: neque facile coniungens illud quod ad subiectum relatum reperias. Locus Cic. orat. Philipp. X, § 10 fortasse meliore interpungendi ratione et ipse sanari potest. 153 Hæc paragraphus misere depravatus est interpunctione. Nam post hæc: hoc argumento confirmari potest, quibus verbis novum argumentum profertur, poni non potest quod si, sed postulabatur simplex si; cfr. locus II, 70, ubi similiter erratum est ab Ols-hausenio et Orellio; sed emendatus est a Madvigio Opusc. Acad. II, p. 231 (videndumque illud est, quod, si opulentum fortunatumque defende-ris, in uno illo aut si forte in liberis eius manet gratia), eamque emendationem habent iam Zumptius et Stürenburgius. Nostro autem loco hæc iungenda sunt: hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit — contempletur, tamen — excedat e vita. Vocabulum quamvis

errore adiectum ob eamque causam omittendum esse, iam alii viderunt, neque iure defensor eius existit Stürenburgius. Si deinde, ut iubent codices, scribitur: ut omnium rerum affluentibus copiis, cum codd. omisso quod vulgo additur in, tum eam sententia, quæ his verbis incipit: princepsque omnium virtutum —, non finitur verbis: illa autem sapientia —, quum neque ex his quæ præcedunt neque ex nexu tale quid expectetur; neque definitio est, sed affirmatio nova, ea officia, quæ ex communitate ducantur, maioris momenti esse, quam quæ ex cognitione ducantur. Præterea post parentheses sententia primaria continuari non potest his: illa autem —, sed hæc aperte pertinent ad observationem insertam, indicantem, quæ commemoretur sapientia tamquam princeps omnium virtutum. Parenthesi igitur usque ad hæc: *societas inter ipsos extenta*, oratio ita describenda est: *Princepsque omnium virtutum illa sapientia, quam σοφίαν Græci vocant — (prudentiam enim, quam Græci φρόνησιν, aliam quandam intelligimus, quæ est rerum expetendarum fugiendarumque scientia, illa autem sapientia, quam principem dixi, rerum est divinarum et humanarum scientia, in qua continetur deorum et hominum communitas et societas inter ipsos —) ea, si maxima est, ut est, certe necesse est, quod a communitate ducatur officium, id esse maximum. Ceterum patet, Cicero- nem ut alibi, ita hoc quoque loco, initio relicto (Princepsque omnium virtutum sapientia) ea quæ sequuntur (ea si maxima est —) adiunxisse proxime antegressæ*

observationis parti, ita ut sententia primaria et secundaria non certo distingvi possint parenthesi, quum continuatio sententiæ primariæ adnectatur parenthesi eamque continuet. Significavit iam hoc Madvigius, cuius hæc sunt verba ad Cic. de Fin. III, 35 p. 408: „in libro de Off. I, 153 eadem prorsus est forma orationis, quam hoc loco declaravi. Incipit Cicero de sapientia dicere; interijcit admonitionem de prudentia; huic ipsi admonitioni et prudentiæ definitioni ex contrario (illæ autem sapientia) sapientiæ definitio adiungitur; huic adnectitur, non ad initium redit primaria sententia: ea si maxima est —, ipsum initium orationis: Princepsque — nusquam grammatice absolvitur. Qui in verbis: illa autem — eo rediri putant, illi statuunt, ab initio Ciceroni tanquam primarium propositum fuisse hoc loco sapientiam definire. At omnis eius oratio eo spectat, ut ostendat, etiam ex sapientiæ notionem sequi, ut communis officia maxima sint.“ — Sed hæc hactenus. Infra una alterave emendatio eiusdem generis in transcurso indicabitur, v. c. ad III, 14. Satis enim ex his iam locis, quanti momenti sit iusta interpungendi ratio, intelligi confido.

Deinde commemoranda sunt, quæ ex codicibus maximeque ex codice c emendata sunt aut ab aliis primum, deinde a me repetita; aut primum a me evocata, interdum svadente, interdum approbante Madvigio. Ubi ex cod. c solo auxilium petatum est, hoc plerumque nomine codicis appposito indicavi*). Quum

---

*) Si cui videbor in iis, quæ sequuntur, nimis me huius codicis auctoritati addixisse, meminerit, me ea modo commemo-

vero textum pararem, qui in manus inventus scho-
lastice traderetur, id officium agendum esse dixi, pre-
mum ut scripturam codicum testimonis quam cer-
tissime confirmatam darem; ubi hoc parum liceret,
ut talem, qui maximam verisimilitudinem haberet
facilemque intelligentiam; signa autem, quibus utan-
tur critici, lacunarum, interpolationis, incertae aut
dubiae scripturae quam maxime effugerem. Hoc loco
si plenus et copiosus exposuero, quae mutanda et
receptanda duxerim, facilis erit iudicium aliorum,
quomodo critici muneri satisfecerim. Antiquioribus aut
Lib. I, 2 utriusque Socrati et Platoni et
3 qui famillis serese requa funt. Ita cum Zumptio
scripsi ex codice; constat enim neque Cicero-
nem neque quemquam eiusdem aut subsequentis aeta-
tis scriptorem hoc verbum cum dativo iunxisse; cfr.
notam Zumptii. 5 pervertant dedit eund. Oratio
ex optimis codd., Zumptius pervertant. Constat,
ex lege grammaticae utrumque per se recte dici; sed
hoc loco etiam idcirco aptior videtur conjunctio;
quod discipline illae non nominantur partes, sed modo
describuntur. 6. neque enim igitur hoc quod tempus
(cod. c); neque obstat, ut putat Stürenburgius, quod
additur hoc quidem tempore, nam tota questio,
sicut statim patet dicitur, de officio futura est, et se-
quitur hanc remus. 7 superioris generis huius
modi exempla sunt; sunt huiusmodi male et praeter
morem Cicéronis omittuntur codices (excepto c), cfr.
notam. (Zumptii) utriusque sibi animo expunxit

rare, ubi is ceteris praestare videtur, minime ignorantem, eum,
quatinus sit praestantissimus, certis tamen novis machari, v. c.
semper fere tum tum pro eum tum praebentem, all.

20 cuius partes dæ, ubi similiter addendum est sunt. **ibid.** nam quod officium, quod recte recepit Stürenb., licet Orellius attulerit locos, ubi exstat, numquid? Neque satis caute Zumptius ait numquid esse idem atque num. Eam autem ob causam videntur editores numquid adverbialiter positum prætulisse, quod sequitur aliud adiective, sed si quid video, aliud alio non prohibet, quin adiectivum aut pronomen præcedat. 8 hoc autem commune officium καθήκον vocant. Hic Zumptius rursus neglexit cod. c, ex aliis, deterioribus fontibus sumpsit commune officium vocant, Quum Cicero sic scribere debisset: hoc autem commune καθήκον μέσον vocant, sed et Stoici sæpenumero et eam ob causam Cicero quoque, nisi fallor, καθήκον simplex pro ea quod est καθήκον μέσον ponerent, vocant autem, quod ad Græcos referendum est, necessario verbum Græcum postulet, scriptura codicis o vera iudicanda est. Voc. officium abest. Illud quidem ab iis codd., ubi adest voc. Græcum, sed minime offendit repetitum, et probabiliter ab iis eiectum est, qui Græcum nomen desiderantes καθήκον in eius locum intruserant. Contra fieri sane potest, ut officium ex depravato Græco verbo ortum sit, quavis hoc ego vix crediderim. cfr. Stürenb., qui et ipse tutatur officium. 9 nam aut honestumne factu sit: inserui aut, quod exstat in omnibus fere codd., etsi eo oritur anacoluthia levis; sed apud Ciceronem frequenter aut initio positum deinde alia forma excipitur, ut b. latum autem —, postremo tertium dubitandi genus — aut-aut-aut. Etsi molestum semper est anacoluthiæ formam recipere maxime, in iis, quæ

tironibus tradenda sunt, pertinet tamen hoc ad ea, quæ nemo criticus religiosus recusare potest. Hæc adcedit, quod non facile in partitionis prima parte significatio partitionis (particula aut) omittitur: II quæ sint ad vivendam necessaria: ita scriptum cum Zumptio, non modo quod codices deterioris familiæ hoc præbent (nam in talibus, qualia sunt hæc sint et sunt, non magni habenda est auctoritas codicum, v. III, 69), sed etiam propter id, quod prægreditur, videantur, quin hæc duo plane eadem ratione enuncientur. Alia omnino est ratio eorum, quæ paullo post sequuntur, verborum cura quædam eorum, quæ procreata sunt; cfr. 12 amorem in eos, qui procreati sunt. 14 conservanda svadente Madvigio recepti, quod hoc ex illis, quæ nunc in codicibus variantur, primum scriptum fuisse probabile est. **ibid.** tamen honestum sit cum Zumptio ex bonis codd. prætuli Orelliano est; conjunctivus enim fere necessarius est in forma hypothetica; cfr. Zumpt. ad h. l. 19 andivimus; etsi enim Orelliana scriptura audimus probari potest ex præcepto illo ab Henrichsenio ad Cic. de orat. p. 183 proposito, tamen præteritum quoque tempus in hac verborum iunctura usitatum est; quare nihil contra codices mutandum. 21 si quis sibi appetet; et paullo post cum omnibus codd. omisi verba [partem parentes]. 27 consulto et cogitato (cod. e), quod præstat vulgato cogitata, quod extat in plerisque codd., et cogitate probatum Orellio ex incertis testimoniis. V. Madvig. ad Cic. de fin. p. 696. 28 expetant soleant, etiam ex præcepto gramm. **ibid.** recepti emendationem Stürenburgii probatam Madvigio, par-

tim ex omnibus codd., partim ex solo c petita: Nam alterum iustitiæ genus assequuntur; in inferenda ne cui noceant iniuria (ita omnes codd.), in altero delinquant (cod. c). Quod vulgo legitur in alteram incidunt; omnino perversum est, si præcedit: alterum genus assequuntur; cfr nota Stürenb. Deinde legendum: quos tueri debent; postulantis et codd. et grammaticæ. 29 nec facere cuiquam videantur iniuriam: ita ex cod. a auctore Madvigio scripti. Volgatum ne consillum indicat sententiæ iminus aptum. 32 nec si plus tibi ea noceant. 33 eum attr. sep. locutum; ne cupide quid agerent. 36 patiatur (cod. c), concinnitatis causa propter obliget; quamquam imperfectum utrobique legitimum erat. 41 quatum, quum maxime fallunt; ita codd. opti. utriusque familiæ; et vis sententiæ expressa est in significatione temporis. 43 L. Sullæ; G. Cæsaris, svadentibus Beiero, qui confert II, 59 Cotta, Curio; et Madvigio. *ibid.* nihil est enim. 47 diligamur; indicativus ferri nequit. 48 temeritate quædam sine iudicio, vel morbo in omnes; ita cum Zumptio et Stürenb. scripsi ex codd. deterioris familiæ; v. eorundem v. v. d. d. notæ, quibus nihil habeo quod addam. 50 natura (cod. c); reliqui; quibuscum facit Zumptius; naturæ. 51 omnium autem communia hominum videntur ea: sic recte Zumptius pro vulg. omnia ex cod. c scripsit. In proverbio enim hoc solum erat, amicorum esse communia omnia; cui sententiæ hic opponitur: omnium autem hominum —. Omnia si scripsisset Cicero, non primo loco posuisset, sed potius postremo

(communis autem hominum sunt omnia) **paullō post:** præcipit (Zumpt: hex. codd. opt.) pro vulgato præcipitur; verba enim scriptoris indicant, quid sit quod præcipiat Ennius, non quid in universum præcipiatur. 56 **altro et; citro datis acceptisqve.** Fallitur Beierus; cfr. Osenbrugg. Rose. Ant. § 60; Seyffert Læli. § 185; Hand. Turs. II, p. 86 sq. 61 **animo magno; elatoqve humanasqve res despiciente.** Minime offendit duplex-qve; nam prius magno et elato in unum coniungit, deinde huic compositæ notioni pari ratione nova significatio altero-qve additur. 67 **splendor omnis; amplitudo, addo etiam utilitatem;** in hac forma orationis et inter duo priora verba necessario, opinor, abesse debet. 69 **removerint; perfugerint.** 76 **Lacedæmoniis.** 81 **etsi optimum sit.** 83 **quibus commissa.** Quod Zumptus: h. l. ex uno cod. deteriore adiecit est, hoc minime necesse esse videtur, quam ex prægresso sunt facile audiri possit est. 88 **castigat; fatigat est error scribentis in codice Nonii,** cfr. similis error eius Cic. de. fin. IV, 50 **conjecturarium; pro eo quod est consecrarium.** Contra Off. III, 43 omnes codices præbent **fatigandi;** ubi similiter atque ubi locum mihi opus esse videtur scribere **castigandi;** neque enim Cicero neque alius quisquam bonus Latinitatis auctor verbum **fatigandi** ita posuit. Sed quum nemo verbum illud ibi mutare ausus sit, nego quoque quamvis nolens intactum reliqui. 90 **superiores; animas.** 91 **hisqve maior etiam; aliorumqve;** sed quum hæc varietas scripturæ quavis fere paragrapho redeat, editoresqve magno opere dissendant, eodiem auctor

ritas autem in talibus prorsus nulla sit, hanc rem in posterum factio prætermittere in animo est. Singulis locis indicium aliorum, nempe ipsius secutus sum, eff. II; 21 ibique Stürenb. 92 pateat (vulg. pateat). 99 sed etiam omnino dissoluti; 101 si rerum turpitudini adhibetur verborum obsementas, particulam aut codices non habent. 108 in L. Crasso; L. Philippo (cod. c); cfr. supra 43. Ibid. præcipere, neque enim solet imperatoris quamvis excellentis esse præcipere etiam hostium consilia; test. verò præcipere bis summa celeritate consillis prævenire? Stürenb. 109 præfectus elabit. Ibid. in Catulo et patre et filio; ita cod. v. ceteri uno aut altero loco inmittunt, solus d præpositionem terrepeterè videtur. 111 qui nōtus est nobis. 114 sequamur. 116 sequantur (cod. c). 119 eccellente. 120 fortuna non nunquam tamquam ipsa mortalis. Ibid. diluere; hoc loco editores omnes; quod sciam; uno Stürenburgio excepto, contra consentiens codicum testimonium scripserunt dissuere, propter locum illum Lælii 10; 21; credo, ubi opponuntur sibi dissuendæ et discindendæ, quasi Clæro semper eodem verbo usus sit. Illud paullo ante legitur eluere eodem sensu atque h. l. diluere, neque addidisset scriptor sensum, si verbum ipsum haberet significationem rei paulatim agendæ. Diluere significat dissolvere, laxare, debilitare; v. Gell. XII; 10 Seyffert. comment. Lælii p. 467 sq. alia est sententia. 125 sin autem accessit, v. Madvig. præf. Cat. et Lælii p. XIX, ad Cic. de fin. p. 690, Opusc. Acad. II; p. 282. Præter Stürenburgium nemo editorum veritatem illius observationis agnovit; cfr.

§ 151 contulit. c. 125 inqv(rer)danqvino. enim videtur magis solliciti et curiosi; inqviro investigantis esse. 128 qvi reprehendant et irrident, qvod ea, qvæ turpia non sint; ita redd. omnes, nisi qvod c. inter qvæ et turpia interponit re; sed nulla causa est; cur hoc addatur, oppositio enim per se satis elucet, et coniunctivus iurę locum suum obtinet a. Zumptio: qvqve; et! Sætenb. non neglectus. Sed cur nominibus a. verbis qscribendam putent iidem viri docti, non video. **ibid.** illa autem qvæ turpia sint; coniunctivus æqualitatis et concinnitatis causa necessarius est et extat. in optimo cod. c. 130 eadem ratio est; habenda vestitus. 131 anhelitus movetur; ex cod. b., svadente Madvigio. 137 nec constanter flexi, possunt; nec his, qvi adsunt probari. (cod. c.); in codd. detentam; legitur nec ab illis ~~et~~ 140 magnificentiam sunt imitati (cod. c.). 143 et harum similibus virtutibus. 144 convivio dignum aut delicatum aliquem inferre sermonem (cod. c. ceteri codd. digna, qvod nitais incertum est). 147 qvæ de causa sentiat; cum cod. c., svadente Madvigio omisi; qvisqve, qvod in ceteris codd. est. **ibid.** et secum et ab aliis ita ex cod. a., probante eodem Madvigio scripsi; postulat enim sententia, ut sic scribatur. 151 ut sæpe ex alto in portum sic ex ipso portu (cod. c.). 153 rerum est divinarum et humanarum scientia. 157 naptum pro vulg. apum. ~~Lib. II. c. 8 qvod hoc ipsum probabile elucere non posset, nisi esset, facta contentio. Etsi omnes fere editores legunt possit, ratio~~

tamen grammatica, cui non refragantur codd. optt., postulat imperfectum; monstrat enim esset, Cicero- nem hic ut sæpe a præsentis disputatur cogitatione transire ad Stoicos præteriti temporis, eorumque placita referre. 10 hæc tria genere confusa (cod. c): ita legendum, ut appareat oppositio unitatis rei et distinctionis logicæ cogitatione factæ; neque enim re vera tria sunt genera, sed tria a: tres partes sive loci, quibus res proposita est, cfr. § 60. 18 iis, quibuscum congregemur. 23 quem metunt, oderunt. *Ibid.* quantum odium hominum valeat ad pestem (cod. c): 27 locupletum. 29 in has clades incidimus, dum-malumus. Contra Zumptius et Stürenb. non minore fere codicum præsidio adiuti scripserunt maluimus. Utrumque dicitur. Equidem præsens prætuli, v. Madv. Gram. Lat. § 336 b, n. 2. Stürenb. nimis præfracte, ut solet, tempus præsens ferri posse negat. 36 quæ ad gloriam pertinent. 46 gratiores, quod exstat in omnibus codd., Zumptius temere in graviores mutavit; neque enim aptum est graviores, v. Beier. ad h. l. et cfr. § 66 init. gravior facultas et gratior et ornatior, ubi Lambino auctore, Madvigio probante eieci gravior. At hoc quoque loco Zumptius Beierum sequens, nulla auctoritate, gravior eiecto, sequens gratior rursus in gravior mutans sic scribit: facultas gravior et ornatior. Equidem codicum scripturam utrobique unica veram esse arbitror. *Ibid.* Prima igitur commendatio profici scitur a modestia; tum pietate in p. —: hic quoque codices sequor, Zumptio duce, probante Madvigio. Respondet enim tum præcedenti prima:

primum ponitur modestia, deinde pietas et benevolentia. Orellius parit enixe svadenti Belero scribens cum, quod Stürenburgius quoque tuetur affirmans, tum pietate dei non posse pro eo quod est: tum a pietate. Cui credere nolim. 47 ut de Demosthene accepimus. 49 et apud iudices et apud populum et apud senatum ex cod. c. addenda erant hæc: et apud populum? Causas, cur ita scribendum esset, satis grates attulit Stürenb. **Ibd.** ex accusatione et ex defensione. 53 dein. **Ibd.** Bene ministrum et præbitorem, quia sordidum regi. Ita recte Orellius ex cod. v. Antehim hæc scriptura adoptanda videtur aut ceterorum codicum: sed ministrum et præbitorem putanti quò quid sordidus regi? Sententia hæc est: Philippus bene usus est nomine ministri et præbitoris, quoniam id, quod reprehendit, non minus sordidum erat, quam ipsa hominum illorum condicio. 58 quod in caritate esse modicum populo dedit: comisso annonæ. 60 quod vulgo legitur et tamen ipsa cedere debet probabili codd. optt. scriptura tum ipsum, iure Zumptio et Stürenburgio præbatæ; cfr. Madvig. ad Cic. de fin. p. 256. 62 non, nec affligantur. 63 hæc ergo consuetudinem ita codd. optt.; cfr. Cic. Cato m. § 47 ibique Madvig. Mirum profecto est, editoribus plaris esse auctoritatem Lætantii vel Nonii in verbis Ciceronis constituendis quam codicum ipsius Ciceronis. 64 nimirum est pecuniæ fructus maximus. Zumptias omittit is; Belerus, male, inquit, omittant. Ego in talibus codices sequendos puto; cfr. infra § 78 et III, 54. p. 66 dicendi facultas et gratior et ornatio, vi ad

46. 68 quacumque possis. Loci ab Orellio citati nihil valent. 70 in uno illo aut si forte in liberis (cod. r), elegantissime, ut Orellio quidem videtur. Zumptius tamen si omisit; sed hac particula sine dubio opus est, quum aliter forte intelligi nequeat. Usus loquendi satis constat, v. Cic. de orat. III, 12, 47; ad Qu. fr. I, 2, 7; ad Att. XIV, 13, 2; pro Milon. 104; Lucret. V, 719; cfr. Garaton. ad Cic. pro Mil. p. 329 ed. Or. 73 capitalis oratio ad æquationem bonorum pertinens (cod. c). **ibid.** tenerent cur iubente Zumptio cum tuerentur commutetur, nulla est causa. 74 malo enim quam nostræ ominari: sic recte Orellius scripsit in magna codicum discrepantia; docuit enim Stürenb. ad h. l., citatis locis qui sunt Cic. de fin. II, 61 et ad fam. III, 10, 1, sic a Cicerone dictum esse, nullo dativo adiecto, quod nec suæ nec aliæ rei publicæ ominari vult; „sed mavult sic dicere, ut dixit, quam suæ ominari.“ **ibid.** neque tamen de nostra, sed —: etsi h. l. durum et insolitum est; tamen, retinendum tamen cum Zumptio duxi potius quam cum Orellio scriberem neque tantum. V. not. Zumptii. **ibid.** quæ sunt ad victum necessariæ (cod. c). 75 si quidem in illo tantum fuit (cod. c). Quod Zumptius ex omnibus deterioris familiæ codicibus addidit roboris, hoc non convenit; neque enim de eo agitur, sed hoc potius dicitur: „si tanti momenti vel tantæ gravitatis fuit.“ 77 principibus et rem publicam gubernantibus. 79 at vero ille qui accepit iniuriam (cod. c). 81 eos egere iniuriosissimum arbitrabatur et — possessiones moveri non nimis æquum putabat. Ita recte

Orellius ex cod. c: Zumptius quum scriberet movere, non animadvertit, eos subiectum esse verbi egeres; ad movere igitur, si ita legeretur, aliud cogitandum subiectum. Quare concluditur est moveri. 84 ut totum hoc malum (cod. c; ceteri codd. meliores hoc tantum). *ibid.* at vero hic nunc victor, tum quidem victus; quæ cogitabat; quum ipse intererat, ea perfecit; quum eius iam nihil interesset. *Recepit* inter verba Ciceronis; suadente Madvigio; ex cod. c hæc verba quum ipse intererat.

Lib. III, 1 eum qui primus Africanus appellatus est: potius ita scribendum videtur quam sit, quoniam est in observatione ceteræ orationi inserta. Codicem nulla omnino in hoc est auctoritas, quum perpetua sit confusio formarum est (-st) et sit. 2 sed nec hoc otium —: Zumptius hic eum cod. c scripsit nec, sed § 4 idem contra codd. scripsit neque, propter Nonii testimonium, quod in talibus nullius est momenti. 3 Ita qui in maxima —: sic dedi cum Zumptio ex certissimo codicis c vestigio, quum verum ibi levi errore obscuratum sit; præbet enim hic cod.: Itaque in emendatione in promptu est. Ceteri habent: Itaque qui, quod dubitanter recepit Orellius. 4 nec otiosum nec solum unquam. 10 qui in Coa Venere eam partem: hanc Stürenburgii emendationem ex certissimis codicum vestigiis repertam, vel potius hanc scripturam codicis c non satis prædicandi probatam Madvigio in textum recipere non dubitavi. *ibid.* propter eorum, quæ perfecisset, præstantiam neminem persecutum. 11 disputari, ex omnibus bonis

codd., cfr. not. Stürenb. 24 comitas, quod in omn. codd. est, Zumptius mutavit in communitas, sed sine ulla idonea causa; v. quæ ad h. l. attulit Beierus. 26 quam facere cupiam iniuriam; ita cod. c. Editores vulgo ex aliis codd. scribunt cuiquam. Nihil esse, quod observat Stürenb., „propter vituperationem rectius multo dici cuiquam quam cupiam“, quis non videt? 30 detractio aut appetitio alieni. 31 decernit. 32 nulla enim est societas nobis cum tyrannis, et potius summa distractio est: utrumque recipiendum ex cod. c aliisque bonis codd., v. Zumpt. Quod enim a Madv. Gram. Lat. § 452, n. 2 statuitur, et pro sed post sententiam negativam non poni, nisi ubi sententiæ iungantur, non ubi verba componantur, hic in singulis verbis (societas — distractio) fere singulæ sententiæ latent. 38 nihilo plus, v. I, 72. 47 plena exemplorum est nostra res publica quum sæpe tum maxime bello Punico secundo. Codicibus iubentibus omittendum erat alias. Omisit iam Zumptius; cfr. Madvig. ad Cic. de fin. p. 39 et Opusc. Acad. I, p. 339. 48 atque ille utilitatem —: male Heusingerus et Zumptius atque. Nulla est oppositio, nulla assumptio refellendi causa, sed explicatio simpliciter continuatur. Cfr. § 74. 51 Rhodios: hanc optimam cod. c scripturam, rectissime ab Orellio receptam reiecit Zumpt., quamquam necessaria est oppositio duorum membrorum: frumentarius celat Rhodios, venditor emptores. 59 nullæ, quod sciam, inquit ille (cod. c): hoc melius quam Zumptii ille inquit aut Orellii inquit solum, v. Madv. Fin. p. 154 (et Add.) et p. 770. 60

quum ex eo quaererem. Nalla causa idonea est, cur cum editoribus hanc scripturam repudiemus. 61 qui contra relicteatur: hoc ex cod. o recepit Zumptius et recte recepit, v. not. eius pef Orellii. Stürenb. et ipse recepit; sed non recto interpretatur esse, „qui saepius contra licetatur (wiederbieten, wiederholt bieten); Immo est: minus pretium offerre licendo, quam quod a venditore postuletur aut ab alio emptore oblatum sit. Recte igitur Zumptius „zurückbieten“; nos dicimus „underhyde.“ 63 Etenim omnino tantum se negat facturum compendii sui causa, quod non licent. Hinc —: ita ex codd. legendum et cum Zumptio Stürenburgioque interpretandum. 69 plagam retinet propter codd., etsi verisimile est Ciceronem scripsisse plagas. Sed est hoc ex iis, ubi sane difficile est rem diiudicare. Quod sequitur in eam; non idcirco necesse est plagam scribere. In editione tironibus destinata eo magis servandam putavi formam insolitam, ut locus esset admonitioni. **ibid.** omnium inter omnes; Zumptius: hominum inter homines, sine causa. **ibid.** qui eiusdem gentis sunt. Codd. fere omnes sunt; sed coniectivus ferri non potest. Sunt et sint saepissime permixtantur in codd., qui hac in re non magnum faciunt discrimen: 73 periclitemur, si placet, et in iis quidem exemplis: ita codd. duo antiquissimi, quibus nec Zumptius nec Stürenb. paruit. 74 o turpem notam temporum! non erat æquum principes cives rem habere —: omittendum erat illorum; neque enim de nota temporum illorum, sed de horum, nostrorum temporum indignitate agitur. **ibid.** atque in tali-

bus rebus aliud utile interdum: atque pro
 atque, ut § 48. 79 in potestatem populi Ro-
 mani redacturum: sine ulla causa Heus., Beierus,
 Zumptius daturum scripserunt; nam quod Livius
 VIII, 24 ita locutus est, hoc nihil ad Ciceronem per-
 tinet. 81 hæc sunt, quæ conturbant. Coniunc-
 tivum h. l. plane repudiandum censeo. 82 utrum ex
 homine se convertat quis in belnam, an ho-
 minis figura (omisso in). 87 piratarum enim
 melior fides. Quod Zumptius ex deter. familie
 codd. addit: quam senatus, id neque exstat in cod.
 o et cod. C. Langii, neque opus est. 88 cum illis
 sic agere ut cum colonis nostris solemus,
 eoque magis quod — Zumptius non recte pro
 quod scripsit quo; ambigens utrum præferret de-
 terius sumpsit. *ibid.* vincat utilitas rei publi-
 cæ (cod. c); utilitas per se nimis incertum est.
 89 sed tamen ad extremum utilitate, ut pu-
 tat; officium dirigit. Addendum erat ut putat,
 nam re vera utilitate non dirigit. *ibid.* quoad
 enim perventum est eo, quo —, v. Madvig. ad
 Cic. de fin. p. 418, cfr. I, 66. 91 mendacem,
 aleatorem, ebriosum: cum cod. c. eici furacem
 probante Madvigio. Quamquam enim intelligi pote-
 rat non repugnantibus iis, quæ § 71 dicuntur, ubi de
 certis furtis mentio sit, quum hic agatur de cupiditate
 furandi, tamen minime apte cum iis, quæ hic nominantur,
 vitis coniungi poterat. 92 si quis medicamentum
 cuiquam dederit. 93 si ex hereditate nihil ce-
 perit, quam si ceperit: hæc tria ultima verba om-
 nes boni codices addunt, et recte. Sententia enim
 hæc est: mentietur certe, si non saltaverit; nam pro-

misit se hoc facturum, sed honestus mentietur, si ex hereditate nihil cepit, quam si cepit, eoque fructum mendacii perceperit. Ceperit dictum est de actione præterita, mentietur de permanente mendacii onere. Exciderunt autem hæc verba sine dubio propter similem duorum membrorum exitum. (cfr. Stürenb. 96 in eisdem versamur. 99 ad rem factam nostramque ventians. **Ibd.** qvis hæc neget (cod. c): negat in interrogatione non opus est eam ob causam, quod sequitur responsum certum magnitudo an. negat. (qvis neget? — nemone? — immo est qui neget — quem censes? —). 102 præverteret: perverseretur. h. l. alienum est. 106 sed si hoc sibi sumunt: Zumpt. h. quoque l. sumunt, cfr. § 96. Sed codices erant sequendi. 107 est autem ius etiam. 108 condiciones. Male Orellius conditiones, quod aperte ortum est ex incerta scribendi ratione: condiciones, ita ut utraque littera pro alterutra poneretur. Condicio significat prorsus aliud, quam quod hic conveniat, v. Stürenb. 113 novem revertisse dicit: verbum addendum ex cod. e, est enim necessarium. **Ibd.** fraus enim adstringit. Hic ut alibi sæpissime Zumptius ex deterioribus codd., qui habent destringit, scripsit destringit, interpretans, apertius sit, neglecto cod. e, quem non pro merito aestimat. Etsi enim negligentius scripsit Cicero adstringit, tamen intelligi potest adhibita quasi zengmatis figura; adstringit enim refertur ad ius iurandum, quod violatum sit perjurium; ius iurandum autem fraude potius adstringitur magis quam solvitur. 114 qui periculum mortis defugissent (cod. o). Contra

Zumptius et Stürenburgius: periculo-diffugissent; sed huius argumentis non moveor. 115 sed iam huius loci finis sit (cod. c). 120 dicitur scribendum ex codd. melloris, familiæ, concinnitatis causa.

Postremo loco commemoranda sunt, quæ coniectura emendanda videbantur. Hæc in re summam me adhibuisse cautionem neque quidquam meo ipsius arbitrio mutasse prosteri possum. Quare quum nonnulla hæc sola via sanari posse viderentur, hæc singula, opportunitate amicitiae et necessitudinis, quæ mihi est cum Madvigio, V. Cl., usus, ita cum eo communicavi; ut quid ei placeret de gravissimis saltem rebus ne ignotarem. Ne hic quidem, ubi auctoritate nominis illustrissimi opus esse videbitur, illud adscribere omittam.

Lib. I, 7 quæ ratione suscipitur. Omissi hoc loco præpos. *u*, quæ in omnibus codicibus apparet. Svasit hoc Orellius; veterunt Zumptius et Stürenb. Sed ratio non ponitur pro philosophia, ut vult Stürenb., nec quasi persona ipsa agens inducitur; et semper fere, ubi methodus philosophandi significatur, sit hoc modo: ratione, ratione et via vel modo. Quomodo ratione (Stürenb. interp. auf eine rationelle Weise) Tulliana modestia indignum sit, prorsus nescio. Il progressus scripsi auctore Madvigio. Etsi enim novum hoc vocabulum est, tamen vulgatum progressus et insolentissimum est de rebus inanimis et cum v. antecessiones pari significatione nullo modo coniungi posse videtur. Quare comparatq hoc remedio miram Zumptii interpretationem lubens repudiavi. Il ordo etiam et constantia: h. li

eodem Madviglo svadente etiam scripti pro autem.
 In coold. perpetua est confusio horum vocabulorum:
 autem-essam-et enim-entim. Nulla, ne minima
 quidem in his inest oppositio; additur potius novum
 aliquid et maius. 36 Hoc loco non possum, quin con-
 iecturam Madvigii mecum communicatam proferam,
 quamquam ea non adductus sum, ut locum interpola-
 tum additamento temporum distantia ita ei adhæ-
 rente, ut vix divelli posse videretur, liberarem. Si
 enim usquam, certe hic vetus schollon historicum ora-
 tioni Ciceronis insertum est (etsi omnes coold. hunc
 pannum adsutum habent); ubi ea, quæ præcesserunt,
 quasi communi conclusione his verbis colligantur:
 Ex quo intelligi potest, nullum bellum esse
 iustum, nisi quod iudicatum; addita affirmante
 Catonis auctoritate his: M. quidem Catonis senis
 est epistola. Sed huc exemplo particula quidem
 adnexo et expresso præcedit explicatio, quæ singula,
 quæ ad epistolæ tempus et occasionem pertinent, pro-
 ponuntur; tam vero inepte et satis insulse additur: M.
 quidem Catonis senis est epistola, etsi iam
 ante positum erat Catonis filius tiro, ubi nomen
 Catonis simpliciter positum usus Ciceronis, quo præ-
 nomen saltem addendum erat, repugnat. Altera vero
 ex parte Cicero nunquam dixisset M. Catonis senis;
 si idem vir paullo ante nominatus esset. Itaque sta-
 tuendum est, Catonem hic denuum a Cicerone induci.
 Neque is in exemplo historico, sine particula connec-
 tente et transitum indicante tam laxo et incerto
 posuisset: Postillius Imperator (sine prænomine)
 tenebat provinciam (quam? at postea videtur in
 Macedonia Persico bello). Quil in? at Sparta

iudicanda sunt hæc: Popillius imperator — in bello movendo. Fuerunt quidem critici nonnulli, qui contra suprema verba apposita iudicarent: M. quidem Catonis senis — pugnare; at hæc in omnibus partibus iustam habent formam et Ciceronianam; addita particula adnectente quidem; addito prænominem M. et senis, quæ duo satis designant Catonem censorium; addita significatione et temporis et loci: in Macedonia Persico bello, quæ significatio melior est, quam singularis illa, quæ supra posita est, quippe quæ nulla sit. Stürenburgius vero, quæ est mira hominis libido, ea, quæ nos damnavimus, ita tueri conatur, ut verba: adeo summa — in bello movendo ad sequentia referat, nonnulla de bello Persico a Romanis moto ex historia petita narrans. Omissis, quæ facile his opponi possunt, hoc unum addamus, de bello movendo: incipiendo h. l. minime agi. Fieri autem potest, ut Cicero ex memoria argumentum epistolæ afferens erraverit in re ad Macedoniam bellumque Persicum referenda; et scholiasta rectius rem ad Popillium rettulerit, qui vix unquam munere imperatoris in Macedonico bello functus est. Atque hæc ipsa causa interpolationis esse potest. Cfr. not. Beieri ad h. l. 38 ut enim cum civi aliter contendimus: hæc cum Orellio retinui, quamvis refragantibus codd. opt. utriusque familiæ. Zamptius et Stürenburgius frustra, opinor, defendunt codicum scripturam: ut enim cum civiliter contendimus, aliter si — aliter si. Tum enim talis oriretur anacoluthia, quæ oriri nullo modo potest. Neque difficile est videre, quomodo civi aliter depravari potuerit in civiliter; deinde aliter post

hoc concinnitatis causa interpolatum. Habemus exemplum mendii antiquioris quam sunt codices nostri optimi. Nonnulli tamen codd. veram scripturam servaverunt. 43 ex constanti Ciceronis usu scripsi: Id autem tantum abest ab officio, di Editores omnes: abest officio. Ut præp. ab interponeretur, svaserat iam Wesenbergius. Emend. Epist. Ciceron. p. 62. 51 ut sit constitutum legibus ipsis; cetera sic observentur — hanc necessariam eandemque certissimam Gulielmæ coniecturam auctore Madvigio recepi. Vulgata scriptura: ex quibus ipsis cetera — omni sensu caret. 54 et benevolentia devincit homines et caritate: prius et codd. præbent (quare non recte Orellius omittit), alterum et necessario addicendum. Quod nisi fieret, benevolentia nominativas habendus esset et tautologia oriretur. 66 Vulgo hic legitur quum persuasum sit. At nulla causa indicatur, sed condicio simpliciter exponitur (= ubi nobis persuasimus). Legendum igitur: persuasum est = persuasum est. Similiter erratum est III, 44, ubi scribas quum vero iurato sententia dicenda est. (= ubi ei iurandum est), meminerit. Dicenda sit hanc efficeret falsam sententiam, quæ positione verborum prohibetur: „meminerit, deum se, quum iurandum sit, adhibere testem”. Apertior etiam est ratio loci III, 89 quoad perventum est. Satis constat codices hac in re nullum fere facere discrimen, quum præbeant dicendast, perventum est celt., quæ facile fiunt: dicenda sit, perventum sit. Cfr. Madvig. ad Cic. de fin. p. 448. 68 vitanda svadente Madvigio scripsi pro eo, quod in omn. codd. existat: videnda, quod plane in-

eptum est. Videre potest illud quidem idem esse at-
 que „providere, curare”; sed b. l. contraria notio
 postulatur. 69 voluptate animi exstat in omni-
 bus codd. Sed idem verbum animi ter eodem ver-
 borum complexu repetitum sine dubio ferri non potest,
 præsertim quum hoc vocabulo ad vv. ægritudini
 et voluptati adiecto minime opus sit. His de caus-
 sis nimia prætali cum Orellio, probante Madvigio.
 72 nihilo minus quam philos. Zumptius codd.
 sequens legit nihil minus, provocans ad gram. suam
 § 488, n: 2. Sed frustra, ut mihi quidem videtur,
 et nescio an Beierus recte ad III, 38 (ubi Heusinger
 ex nonnullis codd; nihil plus scripserat, sed Zump-
 tius tamen nihilo plus restituit) hanc dicendi ratio-
 nem addubitaverit, quum desint, quibus defendatur,
 loci. Hoc loco codd. multi lidemque optimi præbent
 nihilo; et talis accusativus apud comparativum Ci-
 cerone alienus est. Quod autem III, 55 duo codd.
 antiquissimi habent: multum minus, hoc nullius
 momenti est. *ibid.* haud scio an magis etiam
 ea magnificentia et despicientia adhibenda
 est rerum humanarum, quam sæpe dico, et
 tranquillitas. Codd. non agnoscunt et ea ante hæc:
 quam sæpe dico; deinde corrigendum est codicum
 sit (in adhibenda sit); nam scriptum fuit sine
 dubio adhibendast. Et ea probabiliter loco mo-
 ta sunt. Diremptio magnificentiae et despicien-
 tiae duplici et-et prava est. Est hæc emendatio
 Madvigii. 73 maiorque cura efficiendi: hanc
 scripturam præbet cod. a; et habet sane probabilita-
 tem maiorem quam ea, quæ in ceteris codd. reperiuntur.
 Nihilo minus mihi persuasum est, ne sic quidem rem

ad liquidum perductam esse. In editione thronibus destinata omiserim signum corruptionis, quod aliquam tamen interpretationem locus habet. 78 dilatatum et a codicibus et ab usu sermonis suspectum videri potest. Requiritur tamen tale participium, v. c. prolatum, auctum. 81 audent non ausus sum mutare, quamquam mihi opus esse videtur audeant; ut contexit Ernestius. Zumptius quoque gr. § 563 offenditur indicativo. Cfr. Cic. Tusc. I, § 18; Fin. I, § 70 ibique Madvig. 88 facultas et altitudo animi. Habet altitudo codicum auctoritatem, cfr. Cic. ad fam. III, 10, 10. Significatur autem non magnus animus, sed profundus, qui non facile movetur aut irae effervescente exæstnat. Alios locos, ubi similiter interpretandum est, excitabo in commentario ad h. l., velut Cic. part. orat. § 73 altitudo animi est in capiendis incommodis et maxime iniuriis; Sall. Ing. 95 altitudo ingentis; Liv. XXI, 2 alta indoles; Tac. Hist. IV, 86. 91 nec in neve mutare non audeo cum Hensing. et Zumptio, ex auctoritate Nonii, contra codicum testimonium. Zumptii præcepto in gram. § 535 non confido (cfr. nota eius ad Cic. in Verr. III, § 14) nec pro neve poni posse, ubi præcedat ut; præcedente ne semper sequi debere neve. Refellitur id loco a Stürenb. allato Cic. orat. § 221. Beierns quoque II, 73 contra codd. scripsit neve. Madvigii verba in Gram. § 469 et not. litem non diiudicant. Cfr. I, 38 nec dederitis; 92 deinde augeatur — nec pareat. 100 hanc primam habet vim, quæ deducit; ita contra codices cum Zumptio scripsi; nam codicum viam, quod tuerentur Orellius et Stürenburgius, me quoque nimis offendit (of-

fletum — habet viam). Rursus altera quoque scrip-
 tura: vim, quæ deducti habet nescio quid perversi
 et inepti. Sed duorum malorum minus præferendum
 duxi. — Paucis verbis post similis, fere difficultas
 recurrit, quam ne Madvigius quidem tollere potest,
 non magis quam illam, quæ paullo ante posita est.
 Codd. enim habent sequemurque, probatum Zump-
 tio et Stürenburgio. Sed quum idem verbum sequendi
 statim post alia significatione redeat, assequemur-
 que recipere coactum me putavi. Confiteor me pro-
 pter hæreret: 101 omnis autem actio — — nec vero
 agere quidquam; cuius non possit causam
 probabilem reddere. Ita codd., et fortasse vere,
 si minus recte a Cicerone scriptum esse consiteri vo-
 lumus. Quod nonnulli pro eo, quod est actio, legi
 voluerunt ratio, hoc non placet; ratio enim semper
 vacat temeritate; et postquam distinxit rationem et
 appetitum, præcepta de ratione agendi adduntur. Si
 quid mutandum est, nolim cum Zumptio possit in
 possis mutare contra codd. optt.; nam ne sic qui-
 dem omnia facile procedant; sed potius inseruerim
 decet (nec vero agere decet quidquam). Fieri au-
 tem potest, ut cautius sit manum retinere, quum Ci-
 cero fortasse negligentius ita scripserit, ut ab his
 actio — debet notio generalis necessitatis (opo-
 tet) cogitatione ad v. agere transferretur; ita ut
 possit ad subiectum illud indefinitum (is qui agit)
 referendum sit. Vellem ne talia orationis exempla
 discipulis tradere cogeremur. 104 Hic locus coniec-
 tura sanandus erat, quam in Ciceronis verba recipere
 nullus dubitavit. Nunc ex vestigiis codicum, qui præ-
 bent remisso animo, non perversissime opponunt:

homo remissus et ne liber quidem, hæc erit
 Madvigli acumen; vocem propter similitudinem sup-
 plendo eiecit; alter est, si tempore sit; aut
 si remisso animo; magno homine dignus;
 alter ne libero quidem, si rerum turpitudini
 adhibetur verborum obscœntias. Stürenbur-
 gli emendationem huius loci vereor, ut quisquam
 sensu suo comprobet. 109 in vermontibus atque in
 hæc Pearcei coniectura necessaria est, et melior quam
 Zumptii aliam scribentis; neque enim certi alicuius
 mentio fit, sed omnino alius hominis. *Ibid.* ne Xe-
 nocratem quidem cett. "Hoc loco nihil mutandum
 censeo (modo post philosophorum necessario
 interpungendum est); neque video, quid magno opere
 Orellium offendat. Est sane perversitas ipsius sen-
 tentiæ: ob eamque causam magnum fuisse ex
 demo enim magnus fit, quod nullam habet comitatem
 sermonis; sed nonne hæc perversitas talis est, ut ipsi
 Ciceroni adsignanda sit? 118 nam quod Herulem
 Prodicum dicit, ut est apud Xenophontem
 ut locus hic ita scribatur, vadent certissima codicum
 vestigia, v. Orell. Recentiorum Stürenburgius primus,
 puto, hanc protulit scripturam verissimam. Vulgo le-
 gitur: II. Prodicum dicunt, ut est apud X.,
 quæ sensu destituta sunt. Nihil enim de Hercule Pro-
 dici tradunt, sed quod apud Xenophontem exstat, ex-
 ponitur; neque Xenophon homines ita dixisse nar-
 rat, sed „Prodicum“. Primum hanc dubie nomen li-
 brariis non satis notum corrupte coeptum est; dein
 ne conclusitas quædam orationis tolleretur, dicit in-
 dicunt; aliquis mutavit. 119 multo est cura maior
 adhibenda cum Zumptio eiecit et rei, quod vulgo

interponunt. Exstant hæc duo verba in codd. præter unum optimum, qui utrumque verbum omittit, reliqui boni omittunt ei. Facile apparet, qui addi potuerit. Sententia libenter caret utroque verbo. 121 nefas et impium: omnes codd. Orelliani non impium, sed vitium scriptum exhibent, quod recepit Stürenburgius. Verum et argumentatio eius mihi obscura et incerta videtur, nec crediderim, vitium dici posse dedecori esse maiorum gloriæ. Eandem credo ob causam codices sequi veriti sunt Orellius et Zumptius. 122 si in eius modi quidem rebus maiores natu volent interesse: hæc, quæ etiam in codd. nonnihil variantur, difficilem habent explicationem propter additam particulam quidem. Debebat enim dici: „si vel in eius modi—”. Quare non reiecissem coniecturam Stürenburgii in ed. priorè propositam: si **ne** in eius modi quidem rebus maiores natu **no**lent interesse (sic enim intelligi posset quidem, quam particulam satis dure nunc explicant, v. Stürenb.), nisi ipse eam in ed. altera retractasset simul cum maxima parte ceterarum mutationum suarum et ad codicum auctoritatem revertisset, nunc ita obnoxie eos sequens, ut alterum vitium evitans fere in alterum inciderit. 151 in quibus autem artibus: in addi h. l. iubet constans Ciceronis usus. Notam Stürenburgii intelligat, qui possit. **ibid.** nihil dulcius, nihil libero dignius: ita verisimiliter scripsit Cicero; tum quispiam addidit homine; deinde utrumque coniunctum: homine libero, quasi liber non sit homo.

Lib. II, 4 tantum erat philosophiæ loci, quantum superfuerat amicorum et rei publi-

cæ temporibus: ita editores plerique: codd. temporis (cod. o tempor), quod adoptavit Zumptius; sed hoc pravum est, vel propter inanem lusum: tantum loci — quantum temporis? (allam causam veram attulit Stürenb. ad h. l.). Dativus apud v. superesse legitimus est hoc sensu: superesse rei: superesse ita, ut res non desideret aliquid, v. Cic. Verr. I, § 13; Rep. I, 4 extr.; Liv. XXI, 4; Senec. cons. ad Polyb. 21 quidquid lacrimarum fortunæ meæ superfuit, tunc fundere; cfr. Drakenb. ad Liv. IV, 12 extr., ubi in his: vendere quod usum menstruo superesset nonnulli legunt usui; interpretes certe pro usui positum volunt. 9 in quo verbo lapsa consuetudo deflexit de via: quamquam verbo in omnibus bonis codicibus exstat, tamen et periti editores (Belerus, Zumptius) omiserunt, et non sine causa alii quoque offenderunt, quum hic non de falso vocabuli usu, sed de falsa notionum distinctione agatur. Quæ quum ita sint, vellem verbo a Cicerone non positum esse; contra certissima testimonia omittere non ausus sum. 11 Madvigio auctore electi v. apes; quod aliis quoque suspicionem movit. Neque quid Stürenburgii explicatione, apes positum esse pro eo quod et ipsæ apes, efficeretur, vel si vera esset, video. Ut omittam durissimam compositionis: bovampedum-apum; ea quoque, cur efficiendum videatur, accedit causa, quod quarum sine dubio referri debet ad notionem generalem; reliquæ pecudes; eamque vocem postremam a Cicerone positam esse, satis docet additum adiectivum reliquæ. Exempli igitur loco apes invectum esse a grammatico vel librario statuamus. 13 hic Gerhardt et Beleri coniec-

turam seculus scripsi: qvi enim ægris subveniretur. Forma neutri generis: qvid — subveniret ferri omnino non potest, nulla enim res ægris subvenit. paullo post: ut dando et accipiendo mutandisque facultatibus et commodis nulla re egeremus. Sic hunc locum resinxī, codicum scriptura, ut mihi quidem videtur, vetissima nisi; nunc ex coniectura Fabritii editur depravatus et fucosissimo oblitus. Unum est, in quo hæreas; nam mutare pro eo quod est „permutare” vix alibi apud Ciceronem exstat. Verum hoc non tanti est, ut idcirco emendatio manifesta repudietur. Vidi postea, Stürenb., strenuissimum semper codicum patronum, in eandem coniecturam incidisse, quam veram esse confido. Cfr. eius nota, ubi et v. mutandi tueri studet, v. I, 22 mutatione officiorum — mutuis officiis, et perversitatem v. mutuandi probavit. 17 vulgo scribitur: hominum autem studia ad amplificationem nostrarum rerum prompta ac parata virorum præstantium sapientia et virtute excitantur. At quomodo hominum studia „nostri” excitari possunt „aliorum” sapientia et virtute? Neque quomodo hoc fiat, in iis quæ sequuntur exponitur. Quam præterea neque codd. antiquissimi duo deterioris familiæ a et b, neque vetus liber mscptus Parisiensis a Krarupio collatus (quæ collatione defenduntur etiam verba illa II, 1 in quo — utile, quæ Orellius uncis inclusit) v. sapientia habeant, sed modo hæc: virorum præstantia ac virtute, Madvigius ingeniose legendum coniecit: parata MORUM præstantia et virtute. Nemo certe de veritate huius emendationis dubitabit. Ex talibus autem locis intelligi potest, quam

veteres errores in his libris identidem descriptis et lectitatis etiamnum latere possint in codd. magna ex parte vetustis. 18 ex quo quidque gignatur: ita Zumptius non sine codicum praesidio; vulgo: quaeque gignantur; sed ille vere: non est enim, inquit, unde omnia orientur, sed unde singula; cfr. Zumpt. Gram. § 710, a. et Madvig. ad Cic. de fin. p. 489. 30 haec enim est una res prorsus, ut non multum differat inter summos et medioeres viros, aequae utrisque propemodum comparanda. Hoc loco manu emendatrice opus esse videbatur, quum forma vulgata sententiae sine sensu sit; neque illo modo dici potest, quod Zumptius et alii volunt, ut pendere ab una res pro eo quod est: unica res, in qua —. Quare probante Madvigio lenissima medicina usus locum sanatum esse spero. Sensus erit hic: haec una res prorsus comparanda est et propemodum aequae utrisque. Positio verborum: aequae utrisque propemodum pro haec: propemodum aequae utrisque, neminem magno opere offendere potest. 36 eos contemnunt quidem neutiquam, sed de iis male existimant: ita vulgo legitur; sed et codicum vestigia et positio verborum prava, qua negatio succedit particulae quidem, satis docent, neutiquam aliunde irrepsisse. Scripsit igitur Cicero: eos non contemnunt quidem, sed —. non et con saepe permutantur in codd., aut alterum altero obscuratur, verbi causa in schol. ad Cic. pro Sulla § 26 in cod. rescripto Ambrosiano, ubi pro eo, quod est quis non concederet legitur: quis concederet. Mihi hoc ostendit Madvigius. 37 quae qui in utramque partem excelso animo magnoque despiciunt,

quum aliqua res ampla et honesta res oblecta totos ad se convertit et rapit, tum quis non admiretur splendorem pulchritudinemque virtutis? Ita demum omnia recte quadrant et quum tunc sibi in vicem respondent. Vulgo legitur quumque et obiecta est. Sed hoc iam recte ex cod. c emendavit Stürenb., illud debetur Madvigio. Nam Stürenb. quumque retinuit, nunquam fere codicem sine egressus. 39 quod, eam si non habebunt iniustique habebuntur, nullis praesidiis saepti multis afficientur iniuriis: sic scripsi cum Stürenb., quem vide, auctoritate etiam codicis c. Editores praecipui haec verba: iniusti habebuntur et (sic enim olim scribebatur) spuria iudicaverunt. Sed hoc non necesse est, opinor, si ex mutatae scripturae ratione ad protasin, non ad apodosin referuntur. Neque Zumptii neque Orellii ratio interpretandi mihi placet. 45 quum te Pompeius alae praefecisset: cum Graevio omisi alteri, probante Madvigio. Nam quum priores interpretes frustra artem suam, ut sententiam eruerent, adhibuissent (v. not. Heusingeri), Zumptius novissime eam amplexus est falsam rationem, ut diceret, Ciceronem filium, puerum sedecim annorum, dimidiae parti equitatus Pompeiani praefuisse. Facile apparet, neminem in tam inepta interpretatione acquiescere posse; ut taceam, dimidium equitatum nunquam significari appellatione, quae est ala altera. Constat vero, alam significare partem aliquam sive certum numerum equitum; ergo Cicero filius sine dubio praefuit alae alicui equitum, quae dignitas inter centurium et praefecturam militum apud Romanos habita satis convenie-

bat puero nobili prima rudimenta castrorum facienti tanquam auspicio militiæ. Cfr. Svetoni Claud. 25 et Madvig. Opusc. Acad. I, p. 38 sq; et not. nostr. Mirum profecto, talem errorem tamdiu omnes tenuisse. 56 quantum Aristoteles gravius et verius nos reprehendit. Etsi codices omnes h. l. Aristoteles præbent, tamen non dubitavi cum Beiero et Zumptio legeret Aristoteles; quippe qui hand ignorem, quam depravata sint sæpe nomina propria, quæ dicuntur, in codd. vel optimis et vetustissimis. Orellius quidem, Aristotelem hic bene intelligi posse, efficere studet, quum hæc in libro aliquo, qui intercederit, dixisse putari possit; nec sane difficile erit similia dicta in tanta mole scriptorum eius reperire, velut Polit. V, 8 p. 686, col. 1, extr. ed. Weisæ: τὰς δαπανηρὰς μὲν, μὴ χρησίμους δὲ λειτουργίας, οἷον χορηγίας καὶ λαμπαδαρχίας καὶ ὄσσαι ἄλλαι τοιαῦται. Sed talibus rebus nihil proficitur; certus locus, quem respexerit Cicero, reperiri non potest. Præterea aliam quoque ob causam necessaria est mutatio; si nos significat Romanos, quos Aristoteles certe ita reprehendere non potuit. Quod si non esset, dixisset Cicero: eos admirentur; neque conveniret nobis in his, quæ post sequuntur, aut nihil nos magno opere mirari. Credo igitur, hominem ignotorem, Aristonem Ceum a librario clariori philosopho posthabitu in simillimo ductu litterarum suo restituendum esse loco. paullo post ex cod. e scripsi cogantur; Zumptius et Orellius ex deterioris familiæ codd. receperant cogentur, minus recte. audito, utpote quod a codd. absit, emendandum existimavi, et auctore Madvigio pari ratione nobis

omisi locum ita scribens: hoc primo incredibile videri omnesque mirari. paullo post in his: eaque † a levissimo quoque non potui quoniam signum lacunæ ponerem, quum neque Beieri neque Heusingeri neque Zumptii interpretatione admodum adjuvemur, quumque neque Orellii neque Stürenburgii coniectura locus sanari posse videatur. Præstat enim aperta mendæ confessio occultæ vitiorum dissimulationi. 77 ut eo, unde degressa est, referat se oratio: ita, ut scriberem, mihi persuasit Madvigius; (cod. c habet digressa, reliqui egressa).

Lib. III, 12 cum eo, quod honestum esset: ita ex coniectura Ernesti necessario scribendum erat. Quo modo esset scribendo ita depravari potnerit, ut est evaderet, in prompta est. 14 hæc enim officia, de quibus his libris disputamus, media Stolci appellant; ea communia sunt et late patent. Ita omisso v. omnia scribendum et interpungendum videbatur. 15 quod capiat ignaros, qui, quid in — vitii sit, nequeant iudicare. Codices et editores h. l. præbent aut iidem quid aut qui quidem quid; sed quum neutrum conveniat, auctore Madvigio verbum controversum omisi; et poterat facillime a librario inseri. 19 vicit ergo utilitas honestatem? immo vero honestas utilitatem secuta est. Hæc est omnium codicum scriptura eaque, ut mihi quidem videtur, verissima, ita ut minime opus sit emendatione Mureti, quæ iam tria prope secula omnes editiones obtinet. Sed res salva est: secuta est significat: comitata est, ut una et simul adessent. Stürenburgius mecum sentit, nisi quod non secuta, sed consecuta est

scripsit dicens, illud perversum esse, quod honestas non secuta sit utilitatem, sed uno eodemque tempore honestas atque utilitas parata sit. At primum eo falsus est, quod secuta est alieno sensu sumpsit; deinde locus Lællii, qui est § 51: non igitur utilitatem amicitia, sed utilitas amicitiam consecuta est, evertit eius interpretationem („erreichen“).

23 nec vero hoc solum natura **id est** iure gentium, sed etiam legibus — constitutum est. Vulgo legitur natura **et** iure gentium, v. Madvig. ad Cic. de fin. p. 145: „admonet Cicero, inquit, hæc eadem esse, ut apte a natura transeat ad singularum civitatum leges commemorandas; non recte Beierus e codd. Gzi et aliquot vet. edd. scripsit et in re; Orellius nescio quo casu, retenta Beieri scriptura prorsus nihil adnotavit; nam si consilio de suis codicibus tacuisset, editionum et aliorum codicum dissensum commemorasset.“

28 h. l. non dubitavi cum Zumptio recipere scripturam Ubaldini, quam probat etiam Madvig.: quæ vacent iniustitia; tum statuendum est, Ciceronem sequentia: hæc enim una virtus — retinuisse ad notionem iustitiæ in voce iniustitiæ latentem, quod similiter factum esse III, 113 in vv. ius iurandum et periurium vidimus supra p. 24; addita enim negatione notio contraria et opposita facile occurrit. Stürenb. hic quoque codicum patronus tuctur scripturam quæ vacent iustitia; sed tota disputatio eius non modo contorta, sed etiam absurda et præpostera mihi videtur. 36 poenam legum, quas perumpunt, idque receptum est a Zumptio et Stürenb.; sed vix recte. Neque enim facilis est translatio illa, quam statuit Zumptius, neque quid-

quam probat locus a Stürenb. allatus ex Cic. Verr. lib. I, § 13. quæstiones perrumpat. Perrumpi autem eodem sensu, quo „evitari“ dici posse, nemini persuadebit. 38 Etsi hic nihil mutavi, Madvigii suspicionem tamen reticere non possum, hæc: [peccare, quam si non haberet] sibi spuria videri; quibus omissis faciliior et concinnior existet orationis forma nihilo plus sibi licere putet. Honesta enim bonis viris—. 41 quam vero iurato sententia dicenda est, v. ad I, 66 et cfr. infra III, 89. paullo post: quæ salva fide facere possit: ita contra codices necesse est legatur; formula enim non mutatur cum tempore enunciationis regentis. 45 vas factus sit. Manum retinere non potui, quin sic scriberem; nam est, ut vulgo scribitur, a particula ut pendens tam gravis esset oblivionis, ut vix putem Ciceronem tale quidquam in se admisisse, nedum tironibus hanc opinionem inculcem; et in levi codicum discrepantia probabilissimum est in longiore verborum complexu corruptelam negligentis librario invasisse. Stürenburgii commenta tædet referre. 81 quæ sit in ea species et notio viri boni, v. Madvigii Opusc. I, p. 337, ubi de tribus membris sine particula et inter duo ulteriora coniungendis disputans hæc de nostro loco addit: „itaque restat et repugnat unus, quem nunc memoria teneam, locus de Off. III, 81, et ipse a Krarupio excitatus, ubi est: species, forma et notio viri boni; nam quod Orellio vocabula forma et notio pro uno membro alteri adiuncta commode intelligi posse videntur, præter quam quod hæc ipsa per asyndeton inæqualis compositio inusitata est, nec forma et

notio magis quam species et forma coniuncta sunt, immo minus, nec quidquam inest præter unius rei, quam uno et proprio vocabulo comprehendere non poterat, circumlocutionem. Alterum ex prioribus vocabulis, quibus Cicero ea, quæ hic est, significatione promiscue utitur, tollendum est. *) Sustulit igitur ego v. forma*). 90 sibi ne uterque rapiat: ita ex codd. vestigiis probante Madvigio scripsi. In codd. est: sibi neuter: sibi ne uterque quam facile quæ compendio scriptum excidere potuerit, quis nescit? deinde si ne ad neuter translatum erat, quæ necessario erat delendum. 92 ut item tum (s: tum quoque, iterum quoque) eo liceat uti: aut ita ex cod. e scribendum, aut ut iterum, quod Orellius ex deterioribus codd. sumpsit. Zumptius legit: ut item eo liceat uti; sed hoc cum Belero ut ne Latinum quidem condemnare licet. Apparet ex vera scriptura ortam esse illam: iterum; cfr. Stürenb. ad h. l. 107 nam pirata

*) In transcurso commemorabo interpretationem loci III, 83, quam mihi idem Madvigijs significavit. Leguntur hæc verba: habitent gratis in Alieno cell., ubi et habitent et gratis (quibus verbis non possessio significatur) et emerim, ædificarim, tuear, impendam (ex quibus ædificarim modo de domibus dici potest; tuear autem et impendam, tempore præsentis, significat, veteres possessores etiam nunc domus possidere et sarta tecta servare) satis ostendunt, hic non agi de largitione possessionum et fundorum. Spectat Cicero actum Cæsaris, quum suo arbitrio omnibus iis, qui in urbe habitationes sibi conduxerant, mercedem unius anni in damnum possessorum condonaret. Dicitur hoc disertis verbis a Cassio Dione XLII, 51 τοῖς τε γὰρ πολλοῖς ἐχάρισατο τὸν τε τόκον τὸν ἀφειλόμενον σφίσι, ἐξ οὗ πρὸς τὸν Πομπήιον ἐξεπολεμῶθη, πάντα, καὶ τὸ ἐνοίκιον, ὅσον ἐς πεντακοσίας δραχμὰς ἦν, ἐνιαυτοῦ ἐνὸς ἀφείλε, κ. τ. λ.

non est ex perduellium numero, sed communis hostis omnium. Omisi definitus, quod nimis molestum erat, neque dubito, quoniam in iure hoc vocabulum suspectum habuerint viri docti; glossema est oppositionem indicans vocum perduellium et communium omnium. 109 Utrum Furius prænominis usus sit *L.* an *P.* difficile est diludicare ex his testimoniis, quæ mihi sunt ad manum. Beierus, Orellius, Zumptius in Annalibus ed. II, Pauly Real. Encyclop. d. class. Alterthumswiss. *P.* præferunt, idque a Fastorum conditoribus, etiam Cassiodoro et tribuntur. Contra codices h. l. et Cic. Brut. § 108; Rep. I, 11, 17 *L.* præbent, quod receperunt ceteri editores (etiam Zumptius) et Fischer, römische Zeittafeln. Quamquam fieri potest, ut Cicero h. l. scripserit *P.*, idque verum sit nomen, tamen, quod *L.* apud Ciceronem maiorem auctoritatem habet, hoc prætuli*). Pro certo nihil affirmare ausim. 112 cum primo luci: ita Heusinger, Beierus, Orellius ex vestigio cod. *c* (cum primo lucis) et certissimo testimonio Nonii, Ciceronem in tertio officiorum ita locutum esse; et has ob causas sic scribere me quoque cogi existimaui, quum ita hunc locum temporibus veterum grammaticorum scriptum fuisse pro certo constet. Sed ægre fero, talia in editione scholastica evitari non posse. Similis est ratio loci III, 99, ubi nonnulli ediderunt domui suæ.

---

*) Cfr. Seyffert ad Læl. p. 72. „Cicero ubique *L.* eum appellat, etiam Off. III, 109, ubi una cum S. Atilio Serrano consul designatus nominatur, quum ex Fastis Cæpitul. *P. Furius* cum S. Atilio a. u. 617 consul esset; *L.* contra *Furius* ex fastis a. u. 625 demum quæstor, 632 prætor esset, minor igitur natu, quam ut familiaritate Scipionis et Lælii uti posset*.

Ibi tamen his non obtemperavi. Quamquam enim haud ignoro, codices quandoque hanc formam habere eamque a R. Klotzio defensam esse; tamen Madvigio potius accedo, hanc formam, ubi extet, errore scribendi sibi ortam videri statuenti. 117 iam qui dolorem summum malum iudicat; hoc scripsi probatur Madvigio. Coniunctivas dicat ferri non potest. Litteræ in facile absorberi poterant præcedentibus literis um. 119 Calliphontem scripsi constantiæ causa, ut Orellius quoque fecit; cfr. Madv. ad Cic. de fin. p. 171. **Ibid.** omisi verba duo: et malorum, quod fieri iam voluerat Muretus, etsi habent codices. Sed hic quoque origo corruptelæ facile deprehenditur. 121 extremo libro conjecturam Lambini non potui non recipere, svadente Madvigio; scripsi igitur monitis. Orellii animus eodem inclinat; sed quod dicit, nos talia diiudicare non posse, hæc in re Ciceronis usus satis certus esse videtur.

Skolefterretninger.

Med i afslutning af skoleåret 1874-75 er der
 blevet foretaget følgende forandringer i
 skolepersonalet:

Lærerne.

Det Lærerpersonale som nævnedes i afslutte Aars Program er
 vedvarende det samme. Kun blev det under 31te Aug. f. A.
 forøget med Cand. theol. Georg Carl Ferdinand Hveg,
 der constitueredes til Lærer i Dansk og Tydsk for Skolens
 3 nederste Classer.

I Lærernes ydre Stilling er heller ingen videre Foran-
 dring foregaaet, end at Cand. theol. Frants Vilhelm
 Laurits Ohlenschläger under 5te Februar d. A. er ble-
 ven udnævnt til fast Adjunct.

De forskellige Underviisningsøglenstande vare for det
 meste fordelte som iflor, for saavidt Drettelsen af en ny
 Klasse og Ansættelsen af en ny Adjunct ikke maatte giøre
 nogen Omfordeling nødvendig.

Rector har saaledes haft religiøs Græsk og Religion i
 de 4 øverste samt Tydsk og tydsk Stil i de 3 øverste Classer.

Overlærer Blicher: Græsk og Hebraisk i hele Skolen.

Overlærer Mag. Lund: Latin og latinsk Stil i 5te
 og 6te Klasse.

Adjunct Hansen: Mathematisk i hele Skolen og Re-
 ligion i de 2 nederste Classer.

Adjunct Eide mand, tillige Skoleinspector: Fransk i
 hele Skolen samt Latin og latinsk Stil i 3die og 4de Klasse.

Adjunct Westesen: Naturhistorie i hele Skolen samt
 Dansk i de 4 øverste Classer og Tegning.

Disciplene.

Foruden de i sidste Aars Program anførte 14 Disciple, anmeldtes endnu i Juli og August Maaned følgende:

Hans Peter Ludvig Krestensen, Søn af afdøde Fyrst
Inspecteur Krestensen.

Niels Sørensen Bruun, Søn af Jernstøber Bruun i
Nykiøbing.

Christlan Heinrich Carl Hahn, Søn af afdøde Pa-
stor Hahn i Hyllested i Sjælland.

Christlan Franz Heinrich, Leonhard Friderich Carl, Georg Wilhelm, Adolph Friedrich,	} Sønner af Postsecretair Sodemann i Rostock, for Tiden Forpagter af Ordn. Nølsomhed p. 8.
--	---

Peter Christian Jappe, Søn af afdøde Kjøbmand
Jappe i Sorø.

Det hele Discipelantal blev saaledes, efter Afgangen af 5 Dimittender, for indeværende Skoleaar 56. Men i Aarets Løb nedsaagedes Jakob Hieronymus Laub, Søn af afdøde Bogtrykker Laub i Nykiøbing, formedelst Svagelighed til at forlade Skolen. Og Eggert Christian Madsen, Søn af Forpagter Madsen paa Høibygaard i Lolland, en Discipel, som ved sin stadige Flid, gode Opsørsel og elskelige, bestedne Charakter vandt Alles Yndest, bortkaldtes til et bedre Liv.

De øvrige ere for Tiden fordelt paa 6 Classer saaledes: *)

VI Klasse.

1. Henrik Valdemar Skibsted (af døde Skibermester Skibsted i Raskov).
2. Theodor Johan Fog (Pastor Fog i Hordeløv).
3. Ludvig Blicher (Overlærer Blicher i Nykiøbing).

*) Forældrenes Navne ere vedsoiede i Parentes.

4. Magnus Holst Clausen (asf. Pastor Clausen i Horslunde).
5. Lars Simon Hansen (Materialforvalter Hansen paa Knuthenborg).
6. Peter Martin Lund (Skolelærer Lund paa Femø).
7. Axel Theodor Krestensen (asf. Byrinspecteur Krestensen ved Faxebergshyr).
8. Christian Hellmann Rosen (asf.øde Pastor Rosen i Rietlinge).
9. Thorvald Vidrik Klein (Districtsløge Klein i Studsbølling).
10. Jørgen Bang Biering (Pastor Biering i Aeminderup).
11. Richard Bentley Lehmann (Told- og Consumtionsinspecteur Lehmann i Nykøbing).
12. Frederik Wilhelm Klemen Kynde Galschot (Pastor Galschot i Stokkemærke).

V Klasse.

1. Johan Philip Emil Madsen (Glæstgiver, og Borgerrepræsentant Madsen i Bordingborg).
2. Rasmus Møller (Stiftsprovst, Mag. Møller i Torshøjstrup).
3. Jens Carl Wesenberg Nielsen (Pastor Nielsen i Nykøbing).

IV Klasse.

1. Povet Martin Møller (Broder til Nr. 2 i 5te Cl.).
2. Julius Ewald Lunddahl (Kbm. Lunddahl i Maribo).
3. Franz Christian Sodemann (Postsecretair Sodemann i Rostock).
4. Johannes Carl Emil Clausen (Pastor Clausen paa Bogø).

5. Henrik Gregorius Sophus Erichson (afd. Mægler Erichson paa St. Croix).

6. Theodor Frederik Wilhelm Gehrtzen (afd. Røbmand Gehrtzen i Maribo).

7. Johannes Emil Wibergh (Kunsthandler Wibergh i Røsløbing).

8. Otto Theodor Emil Sørensen (Pastor Sørensen i Gundslev).

9. Henrik Christian Møller-Holst (Pastor Holst i Erroldelev).

10. Hans Peter Riisen (Klefsø af Madame Riisen paa Buderupgaard).

11. Harald Carl Ernest Wichfeld (afd. Copist Wichfeld).

12. Leonhard Carl Friederich Sodemann (Broder til Nr. 3).

III Klasse.

1. Knud Rasmus Edoard Sidenius (Røbmand Sidenius i Maribo).

2. Poul Johan Harder (Farver Harder i Røsløbing).

3. Kurtis Christian Adolf Schæffer (Forpagter Schæffer paa Maribo Ladegaard).

4. Jakob Tycho Hoffmann Rielsen (Broder til Nr. 3 i V Cl.).

5. Julius Christian Lehmann (Broder til Nr. 11 i VI Cl.).

6. Frederik Emil Wichmand (Røbmand Wichmand i Sarsløbing).

7. Carl Stolpe Ehrenreich (Pastor Ehrenreich i Baasbølle).

8. Ferdinand Christian Theodor Fuld (Skovrider Fuld paa Hvededalgaard).

9. Julius Theodor Brehm (Ridmand Brehm i Ry-
løbing).
10. Frederus Christian Jürgensen (Provst Jür-
gensen i Riserup).
- II Klasse.
1. Julius Povel Anton Egebed (Dretopsynsassistent
Egebed i Ryløbing).
  2. Hans Frederik Uldall Købe (Stiftsphysikus, Re-
gimentskirurg Købe i Ryløbing).
  3. Andreas Carl Wilhelm Møller (afd. Pastor
Møller i Taagerup).
  4. Johannes Tidemand (Prokurator Tidemand i Ry-
løbing).
  5. Georg Sodemann (Broder til Nr. 3 i IV. Cl.).
  6. Frits William Eidenius (Stadshauptmand Eide-
nius i Ryløbing).
  7. Peter Christian Jappe (afd. Ridmand Jappe i
Soro).
  8. Christian Heinrich Hahn (afd. Pastor Hahn i
Hyllested).
  9. Henrik Nicolai Clausen Gad (Biskop, Dr. Gad
i Ryløbing).
  10. Adam Wilhelm Riødt (afd. Pastor Riødt i Borde-
god i Ribe Stift).
- I Klasse.
1. Hans Peter Ludvig Krestensen (Broder til Nr.
7 i VI Cl.).
  2. Hans Jørgen Baagø Nobel (Tobaksfabrikør
og Borgerrepræsentant Nobel i Ryløbing).
  3. Herman Emil Scheel (Apotheker Scheel i Ryløbing).
  4. Niels Sørensen Bruun, Jernløber Bruun i Ry-
løbing).

5. Ole Theodor Møller Holst (Brødre til Nr. 6.)
6. Laurits Johannes Møller Holst (9 i IV Cl.).
7. Adolph Friedrich Sodemann (Brødre til Nr. 5 i II Cl.).

Til Universitetet forventes, om Gud vil, i dette Efteraar dimitterede:

- Henrik Valdemar Skibsted.
 Theodor Johan Fog.
 Ludvig Blicher.
 Lars Simon Hansen.
 Axel Theodor Krestensen.
 Thorvald Didrik Klein.
 Jørgen Bang Blering.

Anmeldelserne af dem, som til forestaaende 1ste Septbr. ønskes optagne i Skolen, ere endnu ikke indløbne.

Beneficiarier og Gratister.

Som saadanne har den Kongelige Universitets og Skoledirection i afsigte Efteraar udnævnt følgende:

Til høieste Stipendium:

L. Blicher, A. T. Krestensen, J. E. Wiberg.

Til mellemste Stipendium:

L. S. Hansen, M. H. Clausen, J. P. E. Rabsen, Chr. H. Rosen, H. B. Skibsted.

Til laveste Stipendium:

L. D. Klein, P. M. Lund, F. Fuld, A. C. Møller.

Til fri Underviisning:

H. P. Riisen, A. B. Riidt, H. G. Erichson,
 H. P. Krestensen.

Desuden er, efter samme Collegiums Bestemmelse, under

17de Juli s. A., 3 trængende Studenter her fra Skolen bleve
underskattede, hver med 50 Rbd., af Stipendiekassens Doverskud.

Dg de tvende Cathedralsskolen tilfagte Portionet af de
Moltkeske Legat, hver paa 40 Rbd., ere ved Legatets nuvæ-
rende Bestyrer, Hs. Excell. Greve A. B. af Moltke til-
Bregentved, forundte Adam Wilhelm Knødt, Søn af af-
døde Pastor Knødt i Vordegod i Ribe Stift, og Ferdinand
Christian Fuld, Søn af Skovrider Fuld ved Hvedebals
Gode paa Falster.

Inventariet.

Til den nyoprettede 6te Klasse er anskaffet et Catheder
med Forhøiuing, Stol og Table, samt 2 Borde med tilhø-
rende Plakhuse. Hele det gamle Inventarium er istandsat og
malet. Til Indretningen af et naturhistorisk Museum er fore-
løbig gjort Forslag, og Tegning med Overslag til 3 Glæde-
stabe indsendt.

Til at grundlægge en naturhistorisk Samling er, paa
Universitetsdirectionens Opfordring af 16de Octbr. s. A.,
under 27de s. M. til Universitetets Mineralkabinet indsendt
en Fortegnelse over de Prøver af ublaandede og blandede Mine-
ralapparater, som Skolen strax maatte ønske at forsynes med.
Dg en Sending af saadanne sees hver Dag imøde.

Fra Universitetets zoologiske Samling er fra Tid til an-
den bleven Skolen tilfattet:

Rana temporaria. L. (platyrh.)

Bufo vulgaris.

Bufo variabilis. Larve.

Triton punctatus. Larve.

Triton punctatus.

Peneus Caramota.

- Grapsus.**
- Pentalasmis falcata.**
- Lepas, sp.**
- Galathea strigosa.**
- Palæmon jamaicensis.**
- Scolopendra, sp.**
- Scorpio, sp.**
- Aphrodite aculeata.**
- Nereis, sp.**
- Actinia, sp.**
- Actinia rubra.**
- Asterias.**
- Phallusia, sp.**
- Holothuria pentactes.**
- Ophiura.**
- Dendrophis picta.**
- Dryophis aurata.**
- Vipera berus.**
- Hydrophis, sp.**
- Iguana tuberculata.**
- Calotes ophiomachus.**
- Platydictylus theconyx.**
- Amphisbæna.** Drmsfirbeen.
- Hippocampus.**
- Syngnathus.**
- Echinus naucrates.**
- Chamæleon africanus.**
- Platydictylus sp.**
- Skellet af Sebastes norvegicus. Grønland.**
- Echinus, sp.**
- Asterias, sp.**
- Pennatula phosphorea.**

*Astacus fluviatilis.**Dromia, sp.*

2 Krabber.

Anatifera, sp.

Landflilpadderkal.

*Ophiura, sp.**Astar palumbarius.**Astar nissus.**Caryocatactes nucifraga.**Psittacula passerina.**Psittacus amazonicus.**Yunx torquiva.**Turdus viscivorus.**Parus major.**Totanus calidris.**Anas crecca.*Eskel af *canis lagopus.*Dito af *Cyprinus.**Cercopithecus mona.*

Bibliotheket.

Bibliotheket har foruden de jævnlige Sendelser fra Universitetsdirectionen af preussiske og danske Programmer og Disputationer, fra samme erholdt Fortsættelserne af det danske Statsregnskab og Statsbudget, Dansk historisk Tidsskrift, Videnskaberne's Selskabs Forhandlinger ved Orsted, Erlevs Forfatterlexikon, Beckers Verdenhistorie oversat ved Riise, Stephani Thesaurus lingvæ græcæ, samt P. B. Beckers Samlinger til Danmarks Historie under Fredrik III.

Endvidere er for dets egen Regning anskaffet: Fortsættelsen af Gerdors's Leipziger Repertorium, Fortsættelsen af Meyers Conversationslexikon,

- Cicero de officiis ed. C. Beier.
- Xenophon Anabasis ed. Krüger.
- Palæstra Ciceroniana ed. Seyffert.
- Fled, System der christlichen Dogmatik.
- Winkelman, Geschichte der Kunst des Alterthums.
- H. D. Scheel, Krigens Skueplads.
- G. F. Hetsch, Veiledning til Perspektivets Studium.
- Münter, Die Religion der Carthager og Spuren ægyptischer
Religionsbegreffe in Sicilien.
- Latreille, genera crustaceorum.
- Den Danske Sprogkunst af Peder Syv. 1685.
- Den Danske Rimmkrønike, udg. af Molbech.
- Inscriptiones græcæ ineditæ ed. J. L. Ussing.
- Saml. af mathem. Opgaver og Ovelsesexempler ved P. E. Berg.
- Gulzots Forelæsninger over den Europæiske Ekvallisation.
- Rohmanns Skildringer af den nyere Tids Historie.
- Den Danske Psalmedigtningens Hist. ved Brandt og Helweg sluttet.
- Hundrup's Realexikon til Homer.
- Drilepps Uebersetzung von Shakespeare.
- Lord Byron's Gedichte, übersetzt von einer Gesellschaft.
- Lerinsens, de mærkeligste Begivenheder i Verdens og Fædrenes
landets Historie.
- Jarnsida edr Hákonarhök, udg. af det Arnamagnæauske
Legats Bestyrere.
- Annales Islandici, af samme.
- Antistedsvigeholst. Fragmenter, udg. af det skønste Consistorium.
- Endelig er under 11te Juni d. A. fra Cand. Hothe
Hage Bibliotheket tilsendt en Foræring af sine til hans for-
rige Broders tidligere Gave, nemlig:
- Reise in die Äquinoctialgegenden des neuen Continents, in
den Jahren 1799—1804, von Alex. Humboldt und
A. Bonpland. Stuttg. 1815—29. : 6 Bd.

- Essai politique sur le royaume de la Nouvelle Espagne
par A. de Humboldt. deux. Edit. à Paris.
1825—27. 2 Bd.
- Manuel d'ornithologie ou tableau systématique des
oiseaux; qui se trouvent en Europe par C. I. Tem-
minck. deux. ed. à Paris 1820—40. 4 Bd.
- Abhandlungen einer allgemeinen Geschichte des Lebens von Dr.
G. H. Schubert. Leipzig 1806—7. 2 Bd.
- Beiträge zur innern Naturgeschichte der Erde von H. Stefs-
sens. Freiberg 1807.
- Neue Beiträge zur Kenntniß des gewerblichen und commer-
ciellen Zustandes der Preussischen Monarchie von C.
W. Ferber. Berlin 1832.
- Wilh. Gottl. Tennemann, Grundriß der Geschichte der Philo-
sophie. 4te Aufl. oder zweite Bearbeitung von Amad.
Wendt. Leipzig 1826.
- System der Metaphysik entworfen von Gottl. Julius Brantß.
Breslau 1834.
- Gespräche über das Böse aufgezeichnet von Joh. Fried. Her-
bart. Königsberg 1817.
- Om Philosophiens Natur og Dele ved N. Treschow. Kbh.
1811.
- Dr. Martin Luthers bisher größtentheils ungedruckte Briefe.
Nach der Sammlung des Herrn Dr. Gottl. Schüze
aus dem Lateinischen übersetzt. Leipzig 1784. 3 Thele.
- Förrikt var Bibliotekets Indtægt, som sædvanlig, Ren-
ten af Overlærer Hages Legat . . . 128 Rbd. 8 Sk.
- Deis Udgift til Indkiøb, Indbinding, Ca-
talog og Dækning af forrige Aars
Underbalance i Alt . . . 147 — 89 —
- Altjaa Underbalance . . . 19 Rbd. 89 Sk.
som blive at refunderes Skoleklassen.

Hvorhos til nogle naturhistoriske Kort og Bøger, af be-
 til naturhistorisk Museum for 1847 normerede Sum; extra-
 ordinært er bevilliget 37 Rbd. 2 Rt. 14 St.

Uagtet indvarende Aar, ved dets for Fædrelandet vigtige Begivenheder, hvor der handlede om Folkets helligste Anliggender, om Statslivets Udrifling hjemme, om vor Fred og Selvstændigheds Opretholdelse ubad — næsten om at staae eller falde — maatte gribe alle Gemytter med en ubetvingelig Magt. Uagtet hverkenældre eller Ungere, hvis Hjertes ei vare aldeles kolde og ligegyldige for hvad der maa være Menneskeheden og Samfundet det dyrebareste og vigtigste af Alt, kunde blive uberørte af den almindelige Bevægelse, som de rystende Verdensomvæltninger fremkaldte, end mindre af den Rædsel, den Harm, den gløbende Begjæring, som det menesterste Høiforræderi, de retsløse Overgreb, der truede med at frarane Danmark sine ældgamle Besiddelser, at ræbne Uundersaatte med Konge og Riddere og voldsomt sønderrive de inderligste Familiebaand, oprakte og maatte oprække hos alle bedre Mennesker, alle fædrelandsfærlige Danste. Uagtet baade Sagens Vigtighed og Rettens Hellighed ikke engang tillod at mildne Indtrykket af det Oprørende i den Færd, hvormed baade Statsborgere og Fremmede fore frem mod et rets og fredsløsende Folk, eller dæmpe Ilden i de Svælsker, som bludsøsende vaagne og reiste sig derimod; da det er i Ungdommen at det skal vækkes, der skal modnes til Kraft og styrkes til Udholdenhed i Manddommen, eller i det mindste saasnart den Uuge kaldes til, med aandelige eller legemlige Baaden at kæmpe imod underfundig Dialectik eller statsforbryderisk Vold. Uagtet, siger jeg, dette Tidens sørgelige skændt vel i anden Henseende selopløsende Medfør nødvendig maatte have nogen forstyrrende Indflydelse paa den ubelle

Opmærksomhed, som Skoleundervisningen ellers gler Krav paa, maatte oftere hændrage Tanken i andre Retninger, maatte spænde Sjælen paa andre Gjenstande, og tage nogle af de Kræfter og Følelser i Besiddelse, som Læreren ellers maa søge at fængsle og bemægtige sig og det bestoemere heelt, jo samvittighedsfuldere og nidkærere han er for sit ansvarsfulde Raad. Saa maae vi dog tillige beklage, at ikke det alene, men især en almindelig Sygelighed, en udbredt Koldsfeber, som alene siden Nytaar lod os tælle omtrent 150 Sygedage i de forskjellige Classer, i dette Aar har havt en hemmende Indflydelse paa den forønskede Fremgang, der endog lod os glemme den Uro, som et bestandigt Bygningsarbejde omkring os og over os ellers maatte synes at kunne foranledige.

Imidlertid tør vi dog, efter Omstændighederne i det Hele ikke klage. Og hvad der ved fælleds Samvirken tilstræbtes og udrettedes var alligevel ikke ubetydeligt, om det endog maatte blive uundgaaeligt: at en deelt Opmærksomhed under Foredraget i Læretimerne og Læsningen hjemme, at jævnlig Sygdomstilfælde og deraf følgende Fraværelse fra Skolen maatte virke usfordelagtigt paa en sammenhængende Opfattning af det Meddelte, paa en rolig anspændt Beskæftigelse især med de forskjellige frivillige Arbejder, og hist og her frembringe Huller i Kundskaben, som ellers turde været undgaaede.

Til forestaaende Examen foredroges og læstes Følgende:

Danf.

I Klasse: Omtrent 100 Sider i Molbechs Læsebog, Dyperrmanns Indledning, §1—3 (Incl.). Det Betydeligste af Bøiningelæren mundtlig udvalgt og derpaa indøvet under Læsningen. Efter Barfods poetiske Læsebog ere 11 Digte læste udenad, hvorved der især blev seet paa en

især Billeder, til tænkksom, reet og tydelig Fremfølgelse af det
 Lærte. Togange om Ngen Dictat, afveerende
 Strifillig Oversættelse af isorveien giennemgaaede
 Stykker af den tydske Læsebog.

II Klasse: En Deel af de lettere Stykker i Holsts pro-
 saiske Læsebog. Oppermanns Indledning §
 1—8 (incl.). Bæiningelæren giennemgaaet
 som i første Klasse. 10 Digte lættes udenad,
 deriblandt 2 Erenste, efterat de isorveien vare
 oversatte og forklarede. Af de 2 ugentlige til-
 strifillige Øvelser bestemte Timer er den ene
 bleven anvendt til Dictat, fornemmelig for at
 indøve Brugen af Skiltegnene, den anden til
 Oversættelse fra Tydsk, Øiengivelse af en let-
 fattelig Fortælling, Kundom til Besvarelse af
 saabanne Opgaver, som kunde ansees for at
 falde indenfor Disciplenes umiddelbare Erfaring.

III Klasse: Læse og Analyserøvelser efter Holsts profaiske
 Læsebog afveerende med Stilerøvelser, som have
 bestaaet deels i Oversættelser fra Tydsk og
 Fransk, deels i Øiengivelse af forelæste Digte,
 deels i beskrivende Fortællinger.

IV Klasse: Læse og Analyserøvelser efter Holsts profaiske
 Læsebog og Ohlenschlägers Romancer. Syno-
 nyme Benævnelser og Begreber ere isærdeleshed
 blevene forklarede og ubviklede, for at stærpe
 Sprogsandsen og tilveiebringe en rigere Ud-
 tryksfylde. De strifillige Øvelser have væsent-
 lig bestaaet i Fortællinger, hentede fra Fore-
 stillingskredsene, der maatte antages at vare Di-
 sciplenen bekiende.

V Klasse: Efterat de vigtigste profaiske og metriske Reg-

at de Skulpturer ere blevne meddelte og Drejser anstillede i
 den Retning, der den nordiske Mythologie
 og den gamle glemmeaaet i sammenhængende Udvikling.

Opmærksomheden har tillige været henvendt
 paa det tydeliggjorte Begrebet Mythos. Op-
 gaverne for de skriftlige Udarbejdelser have været
 tagne fra Historien og Naturhistorien.

VI Klasse: Den Danske Litteratürhistorie er glemmeaaet
 fra de ældste Tider til henved Aar 1750.
 Thortsens Haandbog er benyttet som Grund-
 lag; Brudstykker af de forskellige Forfattere
 ere blevne forelæste. De skriftlige Arbejder have
 bestaaet i Udarbejdelser over frie Opgaver.

Den danske sproghistorie 1877 og 1878

Den danske sproghistorie 1877 og 1878

I Klasse: Rungs Læsebog for Børn fra Side 34 til 86.
 Formlæren med Forbigaaelse af de uregelmæssige
 Verba; efter Horts forfattede tydske Sprog-
 lærebog med tilføjet. Der fulgtes samme Fremgangsmaade
 som ved Modermaalet. Der arbejdedes paa
 at fremme correct og tydelig Læsning. Der

saes paa den største Nødsagthed ved Over-
 sættelsen paa fuldstændig Kiendskab til hvert
 Ord's Betydning. Formlæren og de
 første Grundtræk af Ordforningelæren indve-
 des. For at fremme Rettskrivning foretoges
 to gange egentlig Dictation.

II Klasse: Rungs Læsebog fra Side 152, Darstellungen
 aus der Naturgeschichte til Enden. Af de bag
 i Bogen indførte Digte ere 12 lært udenad.

For Resten fortsattes Undervisningen som i
 første Klasse, kun med nogen Udvikling med

is og de andre Hensyn til Sproglæren. Det før Læste repeteredes og de uregelmæssige Former toges nu særskilt i Betragtning med. 1 Time om Ugen anvendtes til mundtlig og skriftlig Oversættelse efter Jürs og Rung's Materialier. En anden anvendtes til Dictat i Fællesskab med første Klasse.

III Klasse: Glort's Læsebog fra Side 53 til 105. Hele Grammatikens Formlæren repeteret efter Glort's mindre Grammatik og de vigtigste syntactiske Regler mundtlig og skriftlig meddelte og forklarede under Læsningen. Der blev ogsaa Oveser i at oversætte fra Dansk til Tydsk, og omvendt dels mundtlig, dels skriftlig ere endnu anstillet og forklarede efter Jürs og Rung's Materialier.

IV Klasse: Glort's Læsebog fra Side 40 til 113. Den syntactiske og grammatiske Underviisning udvidedes, især med Hensyn til Syntaren, hvortil som Grundlag blev brugtes Meyers Haandbog. Overensstemmelsen med den latinske Syntar paavistes. 1 Uge skrevs ugentlig efter Bresemann og af dem, som kunde Tydsk, Danske Oversættelser efter Schneekloth's Haandbog. Hvad der læstes, blev ogsaa læst paa egen Haand.

V Klasse: Rung's større Læsebog fra Side 143 til 257. For Resten Methoden den samme, kun Klens's reglernes vidtløftigere gennemgaaede og fordrede og Siilopgaverne, som forelagdes cengang og hver Uge, noget mere sammensatte og vanskelige. Synonymer og tilfældige Formligheder paavistes og stielnedes. De forskellige Talesdeles Bemærkelse efter deres Endelser og andre Eiendommeligheder lærtes.

VI Klasse: De Bøger, som her skulde læses, overlodes til

Disciplenes eget Valg, og Saalebes bleve af forskellige lærte: Schillers Ausstand der Niederlande, der dreizigjåhrige Krieg, Giesco, Marie Stuart, die Jungfrau von Orleans, Wallensteins Lager, Wallensteins Tod. Gøthes Hermann und Dorothea. Gøthes Leben von Döring. Hegewisch's Die græckischen Unruhen. Gubly og Steffens Volkskalender für 1847. Hebels Erzählungen 2 Bd. Hiorts poetiske Læsebog. Körners Gedichte, Rosamunde, der grüne Domino. Hauffs Aichtenstein, Memoren des Sarans. E. Dullers Marie Theresia und ihre Zeit. Christine Uhlfeldts Leben von ihr selbst beschrieben. H. Sand Die Tochter einer Schriftstellerin 3 Bd. Coopers Ravensnest og Nikolaus Nidleby osv. af Diezmann 5 Bd. Grammatikken repeteres. Mundtligge Oversættelser fra Dansk til Tydsk foretoges i hver Klasse og i Still stredes ugentlig hlemme.

Latia.

II Klasse: Borgens Læsebog, de 3 første Afsnit og de fleste Stykker af 4de; samt 31 Fortællinger af 6te Afsnit. Nødvilgs Grammatikk: Formlæren omtrent i samme Omfang som det særskilte Aftryk af samme. Alt det Læste er repeteret. Udenad lærtes de Glosse, der findes foran Læsebogen. De danske Stykker i Læsebogen ere oversatte paa Latia, og desuden er efter Trojels Exempelsamlings 1ste Hæfte oversat første og nogle Stykker af andet Afsnit.

V Klasse: Af Cicero: Oratio pro lege Manilia, pro

IV Klasse: **Qv. Ligario, pro T. Annio Milone; Cæsar de bello Gallico Libri V.** Madvig's Grammatik: Dødsfejningslærens første Afsnit og et kort Udtog af andet Afsnit. Alt det Læste er repeteret tilligemed Formlæren. Ugentlig ere skrevne 2 Stille hlemme og 1 à 2 Versioner maanedlig.

V Klasse: Cicero: or. pro lege Manilia, Ligario, Deiotaro, Milone. Livius: første Bog. Terent's: Andria, Virgil's Aeneis 5te Bog. Bojesens Antiquiteter fra Krigsdaadnet til Enden. Madvig's Sproglaere forfra til Syntarens 3die Afsnit tilligemed det Rigtigste af Metriken.

VI Klasse: Cicero: Lælius, Tusc. Qvæst. Lib. 2 og or. pro Milone. Livius: Lib. 4. Sallust: Jugurtha. Horat's: Satir. Lib. 1. Terent's: Phormio. Dimittenderne have desuden repeteret Horat's: Od. Lib. 3, 4. Epist. Lib. 2. Ars poetica. Det yngre Part: Virgil Aen. Lib. 5. Bojesens Antiquiteter fra Religionsdaadnet til Enden. Madvig's Sproglaere: Syntaren og Metriken.

Stille og Versioner ere skrevne tregange ugentlig afveklende med mundlig Oversættelse, efter samme Fremgangsmaade som før angivet.

Græst.

IV Klasse: Første Part: Udsprede Stykker i Lunds Læsebog. Xenophon's Anabasis: de 5 første Capp. De Andre: Udsprede Stykker i Lunds Læsebog og Xenophon's Anabasis de 2 første Capp.

Begge Partier: Langes Grammatik forfra til de uregelmæssige Verber.

V Klasse: Herodots 9de Bog, de 80 første Capp. Odysseen: 2, 6 og 9 Sang. Langes Grammatik den paradigmatiske Deel og nogle af de vigtigste Regler af Syntaxen. Det nye Testamente: Apostlenes Gierninger de 20 første Capp.

VI Klasse: Dimittenderne læst eller repeteret: Xenophons Memorabilia 1, 2 Bog, Epiktet, Platons Crito. Plutarchs Camillus. Herodot 9de Bog. Iliaden 1, 2, 3 Sang. Odysseen 1, 2, 3, 5, 6 Sang. Johannes Evangelium og Apostlenes Gierninger.

De Øvrige: Plutarchs Camillus. Herodot 9 Bog, 50 Capp. Platons Crito. Iliaden 1 og 3 Sang. Odysseen 3 og 6 Sang. Bojesens Antiquiteter.

Gebräuf.

V Klasse: Genesis: fra Cap 14—23. Lindbergs Grammatik.

VI Klasse: Dimittenderne: hele Genesis. Skibsted, Fog, Blicher og Hansen tillige Ruths Bog og 12 Psalmer.

De Øvrige Genesis de 32 første Capp. Lindbergs Grammatik.

Franff.

II Klasse: Borrings Manuel etc. Side 1—47. 3 Grammatik Bøining af Navne, Sted og Udsagnsord. En Deel Glosfer ere lærte udenad. 1 Time ugentlig er anvendt til Øvelse i Retfkrivning.

III Klasse: Borrings Læsebog for Mellemklasser (5te Udg.) Side 30—109. Efter Abraham's Grammatik hele Formlæren. 1 Time ugentlig er anvendt deels til Retfærdning efter Dictat, deels til Stiil efter Ingerølevs Materialier.

IV Klasse: Borrings Læsebog for Mellemklasser, (5te Udg.) Side 74—128, 151—193. Af Abraham's Gramm. Formlæren og Orddannelselæren. Det Læste er repeteret. Stiil er jævnlig skrevet efter Ingerølevs Materialier.

V Klasse: Borrings Etudes literales: Side 62—133; 167—186, 233—252, 266—314. Af Abraham's Grammatik Orddannelselæren og af Ordføiningslæren første Affnit samt enkelte Stykker af andet Affnit. Stiil skreves eengang ugentlig, for det meste Oversættelse af en let Fortælling.

VI Klasse: Colomba par Prosper Mérimée, og af samme Forfatter: La Mosaïque, Mateo Falcone, Vision de Charles XI, L'enlèvement de la redoute Tamango, La perle de Tolède, Le vase étrusque (240 S.). Abraham's Grammatik: Orddannelselæren og første Affnit af Ordføiningslæren. Desuden er Formlæren repeteret. Mundtlig Oversættelse fra Dansk til Fransk er der særlig anstillet Dvælselse i.

NB. Engelsk.

3 Anerkendelse af, at den engelske Nation og Literatur er den, der af alle europæiske er meest beslægtet med den nordiske, have allerede

flere lærde Skoler, med høiere Tilladelse, drage sig til at tage Omsorg for at der gives Disciplene Anledning til at gøre sig bekendte med den. Da de nyere Begivenheder i Norden endnu mere synes at ville fremme denne Tilslutning, ja næsten at gøre et fortroligt Bekendtskab med det engelske Sprog og dets Literatur uundværligt for os, saa tilbyder Adjunct Westesen sig at aabne et Cursus i Engelsk for Skolens Disciple. 1 & 2 ugentlige Timer ville være tilstrækkelige hertil. Betalingen ansættes til 1 Rbd. 3 Mk. halvårlig for hver Deeltager.

Religion.

- I Klasse:** Herselebs mindre Bibelhistorie: det gamle Testamente. Jensefs Bibelsprog: de 4 første Capp. 20 Psalmer ere lærte udenad og forklarede.
- II Klasse:** Hele Herselebs mindre Bibelhistorie. Balles Lærebog: de 4 første Capp. 14 Psalmer.
- III Klasse:** Balles Lærebog forfra til Pliqterne i de enkelte Stænder. Herselebs større Bibelhistorie: fra fjerde Periode i det gamle Testamente til Propheternes Skrifter.
- IV Klasse:** Øverste Part: Fogtmanns Lærebog fra Treuenighedslæren til Læren om Pliqterne mod os selv. Enkelte forfra til Læren om Guds Egenskaber. De Nederste Balles Lærebog 5 og 6 Cap.

Herselebs større Bibelhistorie have de Øverste læst fra syvende Periode i det gamle til tredie Periode i det nye Testamente. De Nederste

forfra til fjerde Periode i det gamle Testamente.

V Klasse: Fogtmaans Lærebog fra Cap. 2 til 4de Afsnit. Herølebs større Bibelhistorie: Det nye Testamente og Apostlenes Gjerninger.

VI Klasse: Dimittenderne: Hele Fogtmaans Lærebog og Herølebs større Bibelhistorie. De Dvrigte: Fogtmaans Lærebog fra § 78 til Enden og Herølebs større Bibelhistorie det nye Testamente.

Historie.

I Klasse: Hovedpartierne af Danmarks Historie efter mundtligt Foredrag.

II Klasse: Den gamle og Middelalderens Historie efter Rosfods fragmentariske Haandbog.

III Klasse: Hele Rosfods fragmentariske Historie.

IV Klasse: Danmarks og Norges Historie efter Allens Lærebog og Rosfods Udtog.

V Klasse: Den gamle Historie og Frankerigs, indtil det Balesiske Huus, efter Rosfods Udtog.

VI Klasse: Dimittenderne: Hele Danmarks Historie efter Allen og Verdenshistorien efter Rosfod. De Dvrigte: Den gamle Historie og Frankerig, Engelland, Tydskland, Sverig og Rusland efter Rosfod.

Geographie.

I Klasse: Ved mundtlig Underviisning er meddelt en almindelig Oerfsigt over den physiske Jordbeskrivelse tilligemed et ganske kort Omrids af den politiske Geographie.

II Klasse: Europa indtil Storbritannien efter Belschows Lærebog.

- III Klasse: Hele Europa og Indledningen efter samme Lærebog.
- IV Klasse: Asten, Afrika, Amerika og Australien efter samme.
- V Klasse: Spanien, Helvetten, Itallen, Tyrkiet og Grækenland efter Ingerdlev. De øvrige Verdensdele efter Belschow.
- VI Klasse: Det samme som femte Klasse tilligemed et Udtag af Indledningen efter Ingerdlev. De mitterenderne have tillige repeteret det Øvrige af Europa.

I de 2 øverste Classer er den gamle Geographie glennemgaaet efter Königsfeldts Omrids.

Arithmetik.

- I Klasse: De 4 Species i hele og benævnte Tal, simpel Reguladetri.
- II Klasse: De 4 Species i Brøk, Reguladetri med Brøk, combinerede Exempler som Forstandskøvelse.
- III Klasse: Omvendt og sammensat Reguladetri, Procentsregning, Decimalbrøk.
- IV Klasse: Fortsat Øvelse i practisk Regning, Decimalbrøk, Bogstavregning, Quadratrodens Uddragning. Desuden efter Bergs Mathematik indtil 2det Cap. § 4. (Potensering.)
- V Klasse: Bergs Mathematik de 8 første Capp. samt 13de Cap.
- VI Klasse: Hele Ursins Arithmetik, med Undtagelse af Læren om Logarithmer, som kun 3 af Dmitterenderne have læst.

Geometrie.

- I Klasse:** Geometrisk Tegning. De letteste Constructio-
ner og Tegning efter Fortegninger.
- II Klasse:** Fortsat Drevelse i geometrisk Tegning. Prac-
tisk Veiledning til at opløse en Deel af Geome-
triens graphiske Opgaver.
- III Klasse:** Bergs Geometrie indtil Cap. 3 § 2.
- IV Klasse:** Bergs Geometrie de 3 første Capp.
- V Klasse:** Bergs Geometrie hele første Afdeling og 2den
Afdelings første Cap.
- VI Klasse:** Hele Ursins Geometrie.

Naturhistorie.

- I Klasse:** Pattedyrene og Fuglene efter Strøm.
- II Klasse:** De almindelige Bemærkninger om Fuglene;
Krybdyrene og Fiskene efter Strøm.
- IV Klasse:** Fuglene og Pattedyrene efter Dreiers og Bram-
sens Lærebog i Naturhistorien.
- III, V, VI**

Klasser: Krybdyrene og Fiskene efter samme Lærebog.

Naturhistorien gaaer deels ud paa at meddele Kundskab om de forskellige Naturgjenstande og at hense dem til deres naturlige Grupper og Afdelinger, deels paa at estervise deres indre Bygning og de almindelige Love, der ligge til Grund for denne og med forskellige Omdannelser drage sig iglennem hele den naturlige Tilværelse. Forsaaet Naturhistorien bliver Gienstand for Underviisningen i den lærde Skole, maa det blive Formaalet: ikke at blive for meget staaende ved den ydre Detailkundskab, men kun at medbringe saa meget af denne, som behøves for at fatte og anskueliggjøre Naturens indre Udvikling.

I første og anden Klasse blive Strøms naturhistoriske

Læsebogen lagte til Grund for Underviisningen saaledes, at Pattedyrene og det Specielle om Fuglene læres i første Klasse, det Almindelige, Krypdyrene og Fiskene i anden Klasse. Formaalet er her kun at gjøre Disciplene bekendte med forskellige Dyrrarter, saaledes at der tillige vækkes en nogenlunde klar Anskuelse om deres eieendommelige Charakter og Levemaade. Først i tredje Klasse bezynder den systematiske Underviisning med Dreiers og Bramsens naturhistoriske Lærebog som Grundlag. Som Indledning glennemgaaes den menneskelige Organisme fulstændig, for under den paafølgende Udvikling af de forskellige Classers indre Bygning at kunne henvise til denne som den normale. Den sammenlignende Anatomie bliver saaledes det væsentligste Synepunkt. Af Zoologien læres derpaa Pattedyr og Fugle i tredje, Krypdyr og Fisk i fjerde Klasse. I femte læres Botanik, i slette Zoologiens anden Hoveddeel, de beenløse Dyr, dernæst Botanikkens almindelige Deel og endelig en kort Udsigt over Mineralogien i Forbindelse med en Esterkiendelse af det nordiske Fædrelands almindelige geognostiske Forhold.

Da den nu fulgte Methode først for 2 Aar siden er indført, saa har den her angivne Plan endnu ikke kunnet gennemføres i det forløbne Skoleaar, ligesom den heller ikke i det løbende vil kunne fuldstændig realiseres. Og Skolen maa særdeles beklage, endnu langt fra at være i Besiddelse af tilstrækkelige Apparater, Afbildninger o. s. v. for at kunne give Underviisningen det Ud og den Anskuelse, som her fremfor Alt er nødvendig.

Skolekassens Indtægter og Udgifter.

A. Hovedkassen:

Beholdning fra Aaret 1846	438 Rbd.	73 ø.
Indtægt i Aaret 1847	8866	— 67 -
	9305 Rbd. 41 ø.	
Udgift for Aaret 1847	9060	— 71 -
	Beholdning 244 Rbd. 69 ø.	

B. Stipendiekassen:

Beholdning fra Aaret 1846	33 Rbd.	78 ø.
Indtægt for Aaret 1847	882	— -
	915 Rbd. 78 ø.	
Udgift	642	— 61 -
	Beholdning 273 Rbd. 17 ø.	

Ved forestaaende offentlig Eramen begynde de skriftlige Prøver Torsdagen d. 20de Jull og fortsattes til Lørdagen d. 22de incl. i de forskjellige Classer, Formiddag og Eftermiddag.

Den mundtlige Prøve fortsattes fra Mandagen d. 24de til Lørdagen d. 29de Jull, om Formiddagen fra Kl. 9—12, Eftermiddagen fra Kl. 2½—5½, i følgende Orden.

	1 Prøvelse.	2 Prøvelse.	3 Prøvelse.	4 Prøvelse.
Mandag	VI. Pift. og Geog.	IV. Naturhist.	II. I. Regning.	
Eftermiddag ...	VI. Trykfl.	V. Lat. og Græsk	III. Pift. og Geog.	
Tirsdag	VI. Latin.	V. Pift. Geog. Mathematik.	II. I. Naturhist.	
Eftermiddag ...	VI. Græsk.	IV. Græsk.	III. Trykfl.	
Onsdag	VI. Græsk.	IV. Mathematik.	III. Naturhist.	
Eftermiddag ...	VI. Religion.	III. Mathematik.	I. Pift. Geog.	
Torsdag	V. Hebraisk og Trykfl.	IV. Latin.	II. Dansk.	I. Religion.
Eftermiddag ...	VI. V. Naturhist.	IV. Trykfl.	III. Græsk.	II. Religion.
Freitag	VI. Mathematik.	V. Græsk og Lat.	IV. Græsk.	
Eftermiddag ...	VI. Hebraisk.	III. Latin.	II. Pift. og Geog.	
Lørdag	IV. Religion.	II. Græsk.	I. Dansk.	
Eftermiddag ...	IV. Pift. og Geog.	III. Religion.	II. I. Trykfl.	

Kl. 5½—6½ alle Classer Svømming, 6½—7½ Sangprøve.

Mandagen den 31te Jull om Formiddagen Kl. 10 prøvede de nyanmeldte Disciple.

Fredagen den 1ste Septbr., Formiddag Kl. 11, foretages
Translocationen med sædvanlig Høstidelighed

Lørdagen den 2den Septbr. begynder Undervisningen
i det nye Skoleaar.

Disciplenes Slægtninge og Børgere, enhver Skolens og
Ungdommens Ven indbydes herved ærbødigt til at bære
denne offentlige Prøve med deres opmuntrende Nærvarelse.

Apløbning Cathedralskole den 10de Juli 1848.

C. P. Rosendahl.

T i m e t a b e l

for
1847—48.

Time.	Klaæse.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Løverdag.
8—9	VI	Græsk	Græsk	Græsk	Græsk	Græsk	Hebraisk
	V	Latin	Latin	Latin	Latin	Latin	Latin
	IV	Latin	Latin	Latin	Latin	Latin	Latin
	III	Tydsf	Historie	Mathematif	Historie	Historie	Tydsf
	II	Naturhistorie	Regning	Naturhistorie	Dansk	Dansk	Regning
	I	Religion	Naturhistorie	Historie	Naturhistorie	Naturhistorie	Historie
9—10	VI	Latin	Latin	Religion	Latin	Latin	Fransk
	V	Religion	Tydsf	Latin	Religion	Græsk	Latin
	IV	Græsk	Græsk	Græsk	Græsk	Religion	Græsk
	III	Latin	Latin	Latin	Latin	Regning	Geographie
	II	Religion	Regning	Historie	Regning	Fransk	Dansk
	I	Regning	Historie	Regning	Geographie	Geographie	Regning
10—11	VI	Latin	Religion	Latin	Latin	Hebraisk	Latin
	V	Græsk	Græsk	Hebraisk	Græsk	Latin	Græsk
	IV	Tydsf	Naturhistorie	Latin	Religion	Historie	Mathematif
	III	Naturhistorie	Fransk	Dansk	Latin	Religion	Latin
	II	Fransk	Historie	Regning	Naturhistorie	Fransk	Geographie
	I	Regning	Regning	Dansk	Religion	Tydsf	Tydsf
11—12	VI	Tydsf	Tydsf	Fransk	Mathematif	Latin	Latin
	V	Dansk	Naturhistorie	Dansk	Historie	Religion	Geographie
	IV	Mathematif	Historie	Historie	Tydsf	Naturhistorie	Fransk
	III	Fransk	Latin	Mathematif	Dansk	Fransk	Mathematif
	II	Dansk	Tydsf	Tydsf	Fransk	Religion	"
	I	"	Religion	Religion	Dansk	Dansk	Dansk
2—3	VI	Dansk	Historie	Dansk	Historie	Mathematif	"
	V	Fransk	Mathematif	Mathematif	Fransk	Religion	"
	IV	Religion	Fransk	Geographie	Dansk	Latin	"
	III	Mathematif	Religion	"	Religion	Naturhistorie	"
	II	Geographie	"	Tydsf	Tydsf	Historie	"
	I	Tydsf	"	"	"	Dansk	"
3—4	VI	Mathematif	Mathematif	Historie	Geographie	Geographie	"
	V	Geographie	Historie	Naturhistorie	Hebraisk	Fransk	"
	IV	Strivning	Latin	Mathematif	Fransk	Dansk	"
	III	Latin	Strivning	Strivning	Dansk	Tydsf	"
	II	Dansk	Strivning	Strivning	Tydsf	Regning	"
	I	Strivning	Tydsf	Tydsf	Tydsf	Regning	"
4—5	VI	Naturhistorie	Gymnastif	"	"	Naturhistorie	"
	V	Mathematif	Gymnastif	"	"	Mathematif	"
	IV	Geographie	Mathematif	"	Gymnastif	"	"
	III	Fransk	"	"	Geographie	Latin	"
	II	Strivning	"	Religion	Gymnastif	"	"
	I	"	Strivning	Strivning	Gymnastif	"	"
5—6		Sang og Gymnastif	Sang	Sang.	Sang	Sang og Gymnastif	"

NB. Løverdag 12—1 Sammensang af alle Parrier.